

**БЕСЕДА 11 ОТ ЗЛАТОУСТОВИЯ *ШЕСТОДНЕВ*
В ЗОГР. № 19 ОТ БИБЛИОТЕКАТА НА ЗОГРАФСКИЯ МОНАСТИР**

МАРИЯ СПАСОВА

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
spasovam@mail.ru

В статията се представят сведения за неизследван старобългарски непълен превод на Златоустовия *Шестоднев*, поместен в първата част на Зогр. № 19 от библиотеката на Зографския манастир, среднобългарски препис от третата четвърт на XIV в. Досега беше известен само *Шестодневът*, превод на Йоан Екзарх, включващ главно части от *Шестодневите* на Василий Велики и Севериан Гавалски. За пръв път в науката се въвежда неизвестен старобългарски превод на тълкуванията на Йоан Златоуст върху Книга *Битие*. Чрез изследване на граматическите и лексикалните особености на езика на *беседа 11* от Златоустовия *Шестоднев* се доказва, че преводът е възникнал на ранен етап в Плисковско-Преславския книжовен център. През XIV в. езикът на превода е бил частично редактиран на морфосинтактично равнище, но има следи от граматически архаизми. Лексиката на превода се е съхранила почти без промяна.

Ключови думи: *Шестоднев*, тълковна беседа, архаизъм и иновация, рядка дума

**HOMILY 11 OF THE CHRYSOSTOM'S *HEXAMERON*
IN ZOGR. 19 FROM THE LIBRARY OF THE ZOGRAF MONASTERY**

MARIA SPASOVA

UNIVERSITY OF VELIKO TURNOVO ST. CYRIL AND ST. METHODIUS
spasovam@mail.ru

The article presents information on an unresearched Old Bulgarian partial translation of the Chrysostom's *Hexameron*, published in the first part of Zoogr. № 19 in the library of the Zograph monastery, a Middle-Bulgarian copy from the third quarter of XIV c. To this day only *The Hexameron* was known, a translation by John the Exarch, that mainly includes parts of the *Hexamerons* of Basil the Great and Severian Gavalsky. An unknown Old Bulgarian translation of John Chrysostom's exegesis of the book of Genesis is introduced for the first time in science. A study of the grammatical and

lexical characteristics of the language of homily 11 from the Chrysostom's *Hexameron* proves that the translation emerged in an early stage in the Pliska-Preslav Literary Center. In the XIV c. the language of the translation was partially edited on a morpho-syntactic level but there are traces of grammatical archaisms. The lexicon of the translation was preserved almost unchanged.

Keywords: *Hexameron*, homily, archaism and innovation, rare word

Към екзегетическите съчинения на Йоан Златоуст се отнасят и тълкуванията му върху Книга *Битие*. Те включват 9 слова върху първите три глави от *Битие*, произнесени по време на Великия пост през 386 г. (Sermones 1–9 in Genesim; CPG, № 4410; PG 54, 581–630; SC, 433) и 67 беседи, създадени през 388 или 389 г. (Homiliae 1–67 in Genesim; CPG, № 4409; PG 53, 21–385; PG 54, 385–580) (Фокин/Fokin 2010: 183). Първите 32 от 67-те беседи са произнесени през Великия пост, а останалите 35 – след Петдесетница. Въпросът за съществуването на старобългарски превод на Златоустовия *Шестоднев* не е бил обект на специално изследване в палеославистиката.

В статията си от 1976 г. „Шестодневы повествовательные“ Г. Баранкова изказва категорично становището, че „има *Шестодневи*, приписвани на Йоан Златоуст, но такъв *Шестоднев* изобщо не съществува“ (Баранкова/Barankova 1976: 172). Г. Прохоров прави преглед на четири *Шестоднева* в гръцката и в славянската книжовна традиция, но сред тях не присъства Златоустов *Шестоднев*. Напротив, той изтъква, че понякога „съчиненията на Севериан Гавалски, в това число и неговият *Шестоднев*, и в гръцките, и в руските преписи се приписват на Йоан Златоуст“ (Прохоров/Prohоров 1987: 480). Според А. Турилов „беседите на Йоан Златоуст върху Книга *Битие* (т.н. *Шестоднев* на Йоан Златоуст) в 2 тома са били преведени през 1425/6 г. в Атон за сръбския деспот Стефан Лазаревич от монаха Яков Доброписец и са преписани през същата година от преводача (Т. 1, ГИМ, Син. № 36) и от неговия помощник поп Венедикт (Т. 2, ГИМ, № 37)“ (Турилов/Turilov 2010: 235)¹.

След като през 1994 г. беше издаден Каталогът на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир, стана известно, че в първата част на ркп. № 19 (нататък *Зогр19*), среднобългарски, третата четвърт на XIV в., е поместен непълен превод на Златоустов *Шестоднев* (Каталог/Katalog 1994: 37–38, № 19). А. Турилов и Л. Мошкова, съставители на Каталога на славянските ръкописи в атонските манастири, изказват съмнение, че текстът в първата част на *Зогр19* е *Шестоднев*. Без да са категорични, определят *Зогр19* като „Торжественник триодный“ и основание за това им дава първата *всѣгда, реченнаа въ вѣходѣ стѣмъ ѿ сѣтъницаа*, т.е. Златоустовото слово за началото на Великия пост (Каталог/Katalog 1999: 319, № 802). Същото становище остава и във второто, поправено и допълнено издание на *Каталога* (Каталог/Katalog 2016: 369–370, № 802). Всъщност първите 32 от 67-те беседи на Йоан Златоуст върху Книга *Битие* – Зла-

тоустовия *Шестоднев*, са произнесени през Великия пост и в 7 от тях се споменава *Четиридесетница*: № 1, 6, 11, 15, 24, 27 и 30². Кл. Иванова включва *Зогр19* в ВНБС заради втората му част (след л. 104). Уточнява, че втората част „съдържа избрани статии от чети-минеи и/или от минеен панигирик за септември – януари, с нарушен календарен ред и от преходен тип – поместени са както староизводни, така и новоизводни тестове, някои от които вероятно са свързани със светогорската традиция“ (Иванова/Ivanova 2008: 71–72). Тя посочва, че първата част на *Зогр19* до л. 103б е недовършен *Шестоднев*, но не коментира становището от А. Турилов и Л. Мошкова.

Интересът ми към Златоустовия *Шестоднев* в славянската преводна книжнина се породи при проучването на сръбския панигирик *НИМ24* от средата на XIV в. и на руския *Златоуст МДА48.1*, ф. 173 от 1497–1499 г.³ В *НИМ24* присъства статия *ѿ ѿа златѹстаѿ ѿ шесто́днѣника* (28a2–29a1). Текстът липсва в Йоан-Екзарховия превод на *Шестоднев*, но без наслов е включено в *Тълковната палея* (нататък *ТлкПал*). При сравнението на словото от *НИМ24* с един от най-ранните преписи на *ТлкПал* в ркп. № 38 от сбирката на Св. Троицко-Сергиевата лавра от 1406 г. (нататък *Тр38*) констатирах, че преводът е един и същ, но *НИМ24* освен че е по-ранен с повече от половин век, съдържа и по-ранна версия на превода с архаизми на всички езикови равнища⁴. Вторият ръкопис, в който е включено кратко слово с наслов *златѹво ѿ шесто́днѣника* (21б–22б), е руският минейно-триоден панигирик *МДА48.1*. И това слово липсва в *Шестоднева* на Йоан Екзарх, но установих, че представлява откъс от *беседа 11* от тълкуванията на Йоан Златоуст върху Книга *Битие* и се съдържа в Златоустовия *Шестоднев* по *Зогр19*⁵. Тази беседа, но в друг превод, влиза в състава и на двата сръбски ръкописа: в ркп. № 4/2 от 1481 г. от библиотеката на Рилския манастир (Спространов/Sprostranov 1902: 80–81; Турилов/Turilov 2010: 235)⁶ и в ркп. № 402 от библиотеката на Хилендарския манастир, 1447 г. (Богданович/Bogdanovich 1978: 157)⁷. *Беседа 11* и в *Зогр19*, и сръбските преписи *РМ4/2* и *Хил402* е превод на един и същи гръцки текст. Посочвам тези факти като обосновка за избора на *беседа 11* от Йоан-Златоустовия *Шестоднев* (нататък *ЙоЗлШ*) за обект за моето изследване. Публикуването на текста на беседата успоредно с гръцкия текст е безспорно доказателство, че в първата част на *Зогр19* се съдържа ранен старобългарски превод на Златоустов *Шестоднев*⁸.

Беседите върху Книга *Битие* в *Зогр19* са 16, като 15 от тях (1а–101а) съдържат пълния превод на гръцките хомилии (PG 53, 21–123), а от беседа 16 (101а–103б) са преведени само първите два параграфа от гръцкия текст (PG 53, 123–128)⁹. След края на текста на тази беседа има приписка, която е категорично доказателство, че нейният автор знае точно, че първата част на *Зогр19* е *Шестоднев*: *почто не доврѣшисте шесто́днѣнѣ съ нѣж ѡставиште толико добро|дѣтѣ|блен поученїа, нѣж аще ви| мощно вѣ, доврѣшате, непотрѣ|б|енъ*

во ѿ трѣпъ без главы¹⁰. Единствено цялостното изследване на езика на превода в *Зогр19* може да даде отговор на основния въпрос: *кога* и *къде* е възникнал преводът на *ЙоЗлШ*. Освен че преписът на *ЙоЗлШ* в *Зогр19* е непълен, той засега е и единственият, в който е представен този превод. В статия е невъзможно да се обхванат и разработят задълбочено всички проблеми, свързани с превода. Извън проучването остават въпросите за съотношението *славянски превод/гръцки образец*, за качеството на превода, за техниката на превеждане.

Задачите на изследването са конкретни:

а) да се провери има ли следи от граматически архаизми, въпреки че езикът на превода без съмнение през XIV в. е претърпял частично редактиране на морфосинтактично равнище;

б) да се представят обобщените резултати от предварително проведеното изследване на лексиката на *беседа 11* по методика, разработена от мен;

в) да се обнародва старобългарският текст на *беседа 11* по *Зогр19* с успореден гръцки текст (PG 53, 9–98) като доказателство, че в *Зогр19* се съдържа неизследван старобългарски превод на Златоустов *Шестоднев*.

I. Корекции върху текста на *беседа 11* от *ЙоЗлШ* в ръкописа *Зогр19*

Ако даден текст има ранен славянски превод, колкото и пъти да е бил подлаган на редактиране, на граматическо равнище винаги остават следи от първоначалния превод. Преводът на *ЙоЗлШ* в *Зогр19* е копие от по-ранен антиграф, претърпял редакция на морфосинтактично равнище. В *Зогр19* са налице корекции, направени върху преписания вече текст, напр. *Омлажденное* и *горащое* → *Омлажденны^{мъ}* и *горащ^иНиль* (67a); *Синъ вбра^{зъ}* *годинъ* (68б), като най-често са били „поправяни“ префикси, суфикси, флексии. Много интересни са лексикалните замени на думи, които през XIV в. или вече са излезли от активна употреба в книжовния български език, или са диалектни: два пъти е зачеркнато *одръжно*, а в междуредието е изписано *члсто* (69б; 70a). Тази корекция е важна за установяване по кое време е извършен преводът на *ЙоЗлШ*. В текста *нареч. одръжно* и *прил. одръжнъ* като еквиваленти на *συνεχῶς* и *συνεχῆς* са заменени с *члсто* и *члстъ*. В *Минея* за март 28, канон песен 8, се съдържа *нареч. содржно* (*съдржно*), превод на *συνεχῶς*; *прил. содржательныи* (*съдржательнъ*) срещу *συνεχτικός* се среща в *Минея* за август 16, канон песен 3 (PЦСЕ/RTsSE 2012: 178). В превода на 3 Ездра 7: 42 обаче *прил. συνεχῆς* е предадено с *члстыи* (*члстъ*) (Гр-ЦСР/Gr-Ts 2019: 792). Това означава, че по времето, когато е извършен преводът на *Минея*, на 3 Книга *Ездра* и на *ЙоЗлШ*, лексикалните синоними *одръжно/члсто* и *одръжнъ/члстъ* са били в активна

употреба в книжовния старобългарски език. Когато са нанесени поправките в преписания вече текст, *одръжъно* и *одръжънъ* са отстранени като остарели или чужди за езиковия ареал, в който се е ползвал *Зогр19*¹¹.

II. Граматически особености на превода на беседа 11 от ЙоЗлШ в Зогр19

Ако протопреводът на *ЙоЗлШ* е извършен през XIV в., иновационните особености би следвало да са на всички езикови равнища. В текста на *беседа 11* липсва единна правописно-езикова норма. Преводът, запазен в *Зогр19*, без съмнение е бил подложен на редактиране, проведено на морфосинтактично равнище (доказателство е смесицата от архаични и иновационни граматически особености). Без да се прави цялостна фонетико-ортографична характеристика на преписа *Зогр19*, необходимо е да се отбележат някои особености: а) пренебрегване на йотуването на гласни след други гласни: *здравиоу*, *въздаанна*, *д'ѣланиоу*, *играниа*, *многаа*, *обстоаниоу*, *остати*, *растоанна*, *сиа*, *хытраа*, *съставленноу* (но и *попечению*, *присъщию*, *немждрию*); *изсилажше*, *касажт са*, *многож*, *м'ѣрож*, *нжжднож*, *потр'ѣбож*, *раждиджаж*, *са стож*; б) *l-epentheticum* в някои форми се пази, в други отпада: *земь*, *земи*, *о̀слаб'ѣат са*, *приставень* (но и *везкръмления ѡсѣтѣ*, *земл'ѣ*, *землед'ѣлникъ*, *корабль*, *о̀стрьмлени*); в) след *ч* често се пише *ѣ* и *ю*: *шбоуѣѣвати са*, *обыѣѣи*, *опеч'ѣла*, *печ'ѣль*, *опльч'ѣти са*, *проу'ѣа*, *сьлоуѣѣаща са*, *сьлоуѣѣет са* (но и *сьлоуѣащєє*, *ѡл'ѣаєт*); *чювства*, *чювствна*, *чювствномь*, *чювство*; г) графемите за двата назала се употребяват нерегламентирано и непоследователно: понякога *л* и *ж* са на етимологичното им място, но широко застъпено е смесването на носовките като следствие от развойните фонетични процеси в българския говорим език: *дроугжж чюднж пр'ѣмждрѣ*, *зимж*, *ѡстжжѣжцихъ* (но и *мола вы*, *ваша любовь*, *пр'ѣ зимла*, *пр'ѣбыващємь*, *възлюбите любашжж вы* и др.).

При съществителните имена в някои случаи една дума е представена с форми или окончания за различни основи: *словомь*, *слѣмь* и *словеси*; *т'ѣл'ѣ* и *т'ѣлеса*; *д'ѣло*, *д'ѣлоу* и *д'ѣлєємь*; *штроуаѣте*; *др'ѣвєємь*; окончанията на отделни съществителни са повлияни от старите *-ѣ*-основи: *врачєви* (*дат. м. ед.*), *троудовь*, *в'ѣтровь*, *гр'ѣховь* (*род. м. мн.*); в един пример окончанието на съществителното за *дат. м. мн.* е прибавено към разширена основа с *-ов-*, което е среднобългарска особеност: *троудовомь*; в два случая форми на съществителни имена за *мест. мн.* са с обобщено окончание *-охъ* *вм.* *-ѣхъ* или *-ихъ*: *потохъ*, *в'ѣд'ѣниохъ*.

Сложните (определените) форми на прилагателните и причастията за *вин. ж. ед.* по-често имат окончание *-жа* според среднобългарската правописна норма (*низрєннжа* и *пр'ѣлногжа блгость*; *нощнжа тьмж*), но се сре-

щат и форми на -жж (дрoуґґжж чюднж прѣмждрѣ, пжчинж приѡврьзаетмжж). В текста се съдържа една архаична вокативна форма на субстантивирано *прил.* с оконч. -ѣ за *същ.* по -о- основи: **вѣзлюбленѣ**.

При косвените форми на личните местоимения съотношението между пълните и кратките форми е следното: 1 л. ед. *вин.* **мене** 0 – **мѧ** 4; 1 л. ед. *дат.*: **мѣнѣ** 1 – **ми** 3; 2 л. *мн.* *вин.* **васѣ** 0 – **вы** 2 (**любѧщжж вы**, **мола вы**); 2 л. *мн.* *дат.* **вамѣ** 4 – **вы** 0. Броят на формите на възвратното лично местоимение за *вин.* и *дат.* **сѣбе/са** и **сѣбѣ/си** са: **сѣбе** 17 – **са** 73 (61 с възвратни глаголи и при предикат в пасив; 12 причастия от глаголи на **са**). Възвратното притежателно местоимение **свои** през старобългарския период наред със значението ‘притежание на субекта на действието’, се употребява и с по-рядкото значение ‘собствен, принадлежащ на някого’ като антоним на **чуждѣ**. Постепенно значението ‘собствен, не чужд’ се е изгубило в българския език (Славова/Slavova 2018: 71). В превода на *беседа 11* от *ЙоЗлШ* обаче се откриват примери за употреба на **свои** с това значение: **дѣло свое** (2) τὸ ἔργον αὐτοῦ (Пс 103: 23); **дѣлание свое** τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ; **своѧ сѣвѣсть** τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν; **своѣи дѣши** τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς; **свои помысль** αὐτοῦ τὸν λογισμὸν; **своѣ нравѣ** αὐτῶν γνῶμην; **своѧ повѣдovati** τὰ ἑαυτοῦ διηγεῖσθαι; **своего исправлениа** αὐτοῦ каторθώματα. Броят на употребите на **свои** с това значение в *беседата* е значителен и е в полза на тезата, че преводът е извършен на ранен етап. Местоимението **свои** се употребява и в значение ‘притежание на субекта’: **своѧ лоґчѧ** τὰς οἰκείας ἀκτῖνας.

Задпоставната употреба на показателни местоимения с членоподобна функция се определя като преславска особеност. В *ЙоЗлШ* има **13** случая на постпозитивна употреба на показателните местоимения **тъѣ**, **сѧ**, **онѣ**, но само в два от тях съчетанието от име + *пок. мест.* в постпозиция има гръцки еквивалент членувано име без придружаващо го *пок. мест.*: **самое то** ὁ αὐτὸς; **самѣ тъѣи** ὁ ἑαυτὸς; при останалите 11 случая името в гръцки освен от членна форма, е съпроводено и от *мест.*: **добрыи тъѣи** τὴν καλὴν ταύτην; **самыи онѣ** τὴν αὐτὴν ἐκεῖνοις; **дѣховнѣи сѣи** τὴν πνευματικὴν ταύτην; **тъщепнѣи сѣи** τὴν κενὴν ταύτην; **вѣнаго сѣго** τοῦ μακαρίου τούτου; **оґчилище сѣе** τὸ διδασκαλεῖον τοῦτο; **вѣнаго сѣго** τοῦ μακαρίου τούτου; **вѣный сжи** ὁ μακάριος οὗτος; **вѣныи сжи** ὁ μακάριος οὗτος; **везврѣмennaго сѣго** τῆς ἀκαίρου ταύτης; **мжжа сѣго** τοῦ ἀνδρὸς τούτου; **сѣтаго сѣго** τοῦ ἀγίου τούτου. Изследванията на старобългарските преводи в посоката *идиолект на преводач* ще предоставят факти в подкрепа на тезата, че за един или за няколко преводачи от Плисковско-Преславския център постпозитивната употреба на *пок. мест.* с детерминираща функция е характерна особеност на говора, на който са носители, т.е. явлението в преславските преводни текстове е интерферентно¹².

В среднобългарските преводни текстове (в това число и в редактирани текстове, възхождащи към ранен архетип на превода) гръцките членувани инфинитиви често се превеждат с инфинитив на глагола и с предхождащо го относително местоимение *ѣже* (Славова/Slavova 2013: 67). В беседа 11 се регистрират такива случаи, но са редки: *ѣже: τὸ ἀεὶ κατατείνεῖν ѣже присно простирати сѧ; ѣже за ѡже ѿ ѿлкъ оуловити славѣ τὸ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων θηρᾶσθαι δόξαν.*

Налице са и някои архаични граматически черти, които в славистиката се приемат като представителни за кирило-методиевските или за преславските преводи (Минчева/Mincheva 1988: 138–146; Славова/Slavova 2003: 320–323). Една категорична архаична особеност е употребата на *вин. вм. род.-вин.* при одушевеност. Цитатът от Мт 45: 46 в беседа 11 е по архаичния евангелски превод и съдържа пряко допълнение при одушевен обект във *вин. вм. в род.-вин. мн.: възлюбите любѣщѣж (=любѣщѣмъ) вы* (в *Савината книга* и във втората атонска редакция на славянския превод на Евангелието ѝ съответства *любѣщѣхъ*). В превода на *Йо3лШ* по *Зогр19* се фиксират както неконтрахирани, така и контрахирани форми за имперфект: *издавааше, показовааше, раждѣшааше сѧ, съблюдааше, оставѣѣахѣж, съхранѣаше* (но и *хотѣше, трѣпѣше, имѣше*). В превода формите за минало свършено време са по първи (-х-) и по втори (-ох-) сигматичен аорист, но присъства и една стара аористна форма за 3 л. ед. с удължение -тѣ: *пожрѣтъ*. Бъдеще време се изразява с форми на глаголи от *св.в. в сег.вр.*; 3 пъти бъдещи действия са изразени с форми за *сег.вр.* на *бъти*, *исмь* от суплетивния корен *бжд-*: *полѣзѣ бждеть ѿ поста; Осѣждѣниоу вина бждеть; приоудобен бждеть*. Бъдеще време в беседа 11 се предава и с описателни форми, образувани с форми за *сег.вр.* на модален глагол + *инф.* на глагола. В текста се откриват 6 перифрастични футурни форми с *хотѣти*, *хощѣ* (*хощѣ пѣѣложи*ти, *хощѣши испытовати*, *хощѣмь оуправѣти*, *изправѣти хощеть*, *възхощѣмь прозрѣти*, *изпрѣвити хощеть*) и една описателна форма за *бъд.вр.*, образувана от *сег.вр.* на *начѣти*, *начѣнѣж + инф.* (*начѣтъ рѣци*). Описателните форми с *начѣнѣж* са рядкост дори за кирило-методиевските преводи и „сравнително бързо се изместват от другите съчетания“ (Иванова-Мирчева/Ivanova-Mircheva 1962: 142). Според Ив. Харалампиев „-чѣнѣж-съчетанията са се изгубили напълно още в края на старобългарския период“ (Харалампиев/Haralampiev 2001: 145). Присъствието на описателна форма за бъдеще време с *начѣн-* + *инф.* е доказателство, че преводът е възникнал на ранен етап от славянската преводаческа практика. Има само един случай на бъдеще време в миналото, образувана с форма за имперфект от *хотѣти* + *инф.* на дадения глагол: *хотѣше гавити*.

Според А. Минчева „няма съмнение, че употребата на синтетични форми за 1 л. мн. на повелителното наклонение трябва да бъде отнесена към най-ранното състояние на старобългарската глаголна система“ (Минчева/Mincheva 1988: 140). В превода на *беседа II* се регистрират три синтетични императивни форми за 1 л. мн.: *катаσκευάσωμεν οὐготовίμῃ*; *ἐπιλαβόμεθα въсприимѣмъ*; *ἀπεργασόμεθα съдѣлаимъ*. Окончанията са според старобългарската норма, липсват иновативни обобщени флексии, характерни за XIV в. Формите за условно наклонение в текста са 7, като 5 от тях са образувани с *ви* + елово причастие на съответния глагол (*хотѣл ви боулоито*; *оврѣл ви еурѣσει*; *ѡврѣтал сѧ ви еурѣскоито*; *было ви ѡν γένοιτο*; *ποχοули ви мѣμψαито*)¹³, а 2 форми за 1 л. мн. – с *вихоумъ* + елово причастие (*не хотѣли вихоумъ мῆ μέλλοιμεν*; *вихоумъ имѣли ѡν σχοίμεν*). Според Т. Славова формата *вихоумъ* се отнася към архаичния модел за образуване на кондиционал, но е контаминирана форма, повлияна от по-новия модел: видоизменение на *вимиъ* по модела на *вѣхоумъ* (Славова/Slavova 2017: 363).

В славистиката е утвърдено становището, че *мин.деят.прич.* от глаголи на *-ити*, образувани със суфикс *-ъш-*, са характерни за кирило-методиевските преводи, а формите със суфикс *-вѣш-* са особеност на преславските текстове. В *ЙоЗлII* се съдържат **12** *прич.* със суфикс *-ъш-*: *наставльше*, *омлаждъше сѧ*, *омлаждъшаа сѧ*, *объгъвьше*, *присѣщше*, *рѣваршиимъ*, *рѣбложъше (2)*, *поушши*, *съставль*, *оуготовльше (2)*; *прич.* със суфикс *-вѣш-* са **8**: *възставивъ*, *наслѣдивше*, *ослабившихъ*, *рѣмѣнивше сѧ*, *поустивъ*, *оупокоивше сѧ*, *оутоливше*, *оутѣшивше*. Превес имат причастията на *-ъш-*, което е архаична особеност и е в подкрепа на становището, че преводът на *ЙоЗлII* е ранен. Нехарактерна за XIV в. е и старата форма на *мин.страд.прич.* *данъ* (вм. *даденъ*) от *дати*, която се среща два пъти в текста: *писани намъ данаа*; *даноѡ емоу мѣдростиа*.

В изследвания върху езика на Йоан Екзарх се подчертава, че у него има засилена употреба на сегашни страдателни причастия (Мирчева/Mircheva 2001: 521; Мирчева/ Mircheva 2006: 131–132, 225). Текстът на *беседа II* съдържа 27 форми на *сег.страд.прич.*: *бываемаа (2)*, *бываемо*, *влагимъ*, *въздаемьныхъ*, *глаголюе*, *дѣлаеми*, *западѣма*, *изпытоуеми*, *искомое*, *колѣблемъ*, *любимаа*, *недвижима*, *низмолимыа*, *оставлѣемъ*, *палимоу*, *потѣжъемъ*, *прилагаемъ*, *рѣтрѣпѣваемъ*, *разгрѣваемъ*, *раждаемьныхъ (2)* *смиръзюеми*, *оучимьимъ (2)*, *оудивлѣемо*, *явлѣемъ*. В ранните славянски преводи гръцкият пасив се предава чрез страдателни причастия в съчетание с форми на *вѣити*, докато в преславските текстове гръцки пасив се предава по-често с глаголи на *сѧ*. В превода на *беседа II* съотношението е следното: *глагол.* на *сѧ* –

61; *страд.прич.* + форма на *бъгти* – **З** (естъ искомоє, естъ ꙗ҃лємоє, доволенъ бы̄). По този показател преводът е близък с преславските текстове, но е възможно това да е предпочитание на преводача.

При редактирането на превода на морфосинтактично равнище притежателните прилагателни, характерни за кирило-методиевските преводи, са заменени с форми на *род.* и *дат.* за притежание, но отделни форми на *прит.прил.* са се запазили: *ἀβραάμ* Авраа̀м, *χ̄ρι* Христо̀у. И двете *прит.прил.* обаче са в библейски цитати и това вероятно е причината да не бъдат заменени с форми на *род.* или *дат.* за притежание. Има остатъци от архаична употреба и значения на падежите. Засилена е употребата на безпредложен *твор.* Има случаи на употреба на *род.* частичен без предлог (кто̄ на̄ τῆς ἡμῶν; къждо̄ ва̄ ἕκαστος τοίνυν ὑμῶν; на̄ къждо̄ ἡμῶν ἕκαστος; коєждо̄ сиχъ̄ ἕκαστον τοῦτων), както и на *род.* без предлог за отстъпване и отдалечаване (ѡстѣжѣжѣшичъ̄ на̄мъ̄ страстєӣ τῶν ἐνοχλοῦντων ἡμῖν παθῶν; винӣ ѡ̄мъ̄ оучитєлѣ̄ τῆς ἀφείς τὸν διδάσκαλον).

Прегледът на граматическите особености на превода на *беседа 11* е показателен за смесица от архаични и иновационни граматически елементи, което е в подкрепа на становището, че преводът е ранен, но е претърпял редактиране на морфосинтактично равнище.

III. Лексикални особености на превода на *беседа 11* от *ЙоЗлШ* в *Зогр19*

Лексикалният критерий си остава най-категоричният показател за *времето* и *мястото* на възникване на превода. Традиционното твърдение, че от езика на превода лексиката най-често се подлага на промени, формално е логично, но всъщност е неточно. Доказателство за това са лексикалните проучвания с прилагане на принципите за *пълна ексцерпция* и *систематизация* на лексиката по предварително заложен параметри. За съжаление, преводът на *ЙоЗлШ*, запазен в *Зогр19*, засега е представен по този единствен препис и лексиката му не може да се изследва за *устойчивост/променливост* при тиражиране на текста. За да проведе предварителното изследване на цялата лексика на *беседа 11* от *ЙоЗлШ*, изработих лематизиран индекс на лексиката в *беседа 11*, който включва всички словоформи и словоупотреби. Общият брой на лексемите в *беседа 11* е **845; 811** от тях са пълнозначни и **34** – непълнозначни (служебни) думи. Сравних 811-те пълнозначни думи с лексиката на старобългарските ръкописи от X–XI в. (нататък *стбрк*)¹⁴, за да установя колко от тях се съдържа в речниковия фонд на старобългарския книжовен език. Това е фактологичният отговор на въпроса възможно ли е преводът на *ЙоЗлШ* да е извършен през ранния период от старобългарската книжовна практика. Сравнението на 811-те пълнозначни думи от *беседа 11* с речниковия фонд на *стбрк*, който включва около 10 000 думи¹⁵, е според параметъра *наличие/отсъствие* на думата в него; думите, които са налични в *стбрк*, групирах вторично според *фреквентността* им. Резултатите от сравнението разпределих в четири групи:

стбрк ѿ (= думата липсва в *стбрк*).

стбрк рдж (= рядка дума): в *стбрк* има до 5 употреби или се среща само в един паметник, независимо от броя на фиксациите;

стбрк стицф (= специфична дума): в *стбрк* има между 6 и 15 употреби;

стбрк общ (= общоупотребителна дума): в *стбрк* има над 15 употреби.

От **811**-те пълнозначни думи от *беседа 11* в *стбрк* липсват **144**. Останалите **667** пълнозначни думи (= **82,24 %**) от *беседа 11* се съдържат в лексикалния фонд на *стбрк*.

От **667**-те пълнозначни думи от *беседа 11*, които присъстват в *стбрк*, **136** са редки лексеми, т.е. имат до 5 употреби или се регистрират само в един паметник, независимо от броя на фиксациите в него; **87** са специфични, т.е. имат от 6 до 15 употреби; останалите **444** лексеми са общоупотребителни, т.е. в *стбрк* имат над 16 употреби.

Въпреки че думите от групите *стбрк ѿ* и *стбрк рдж* от *беседа 11* ще бъдат обект на самостоятелно проучване, за да се провери дали лексиката в тези две групи възхожда към лексиката на известни старобългарски преводачи от края на IX – първата пол. на X в., думите от Приложение 2. (думи, липсващи в *стбрк*) и от Приложение 3. (редки думи) се сравнява с лексиката на преводите на Константин Преславски¹⁶ и на Йоан Екзарх¹⁷ – двамата старобългарски книжовници, за чиито преводи има исторически сведения. В опит да се стесни периодът, през който е работил преводачът на *ЙоЗлШ*, думите от Приложение 2. и Приложение 3. се сравняват и с лексиката на флорилегия, съставен и преведен от анонимен старобългарски преводач за владетеля Симеон Велики (893–927). Лексиката е най-устойчивата част от езика на превода, а при изследването ѝ изхождам от личното си убеждение, че всеки преводач имай свой „почерк“.

Липсващите в *стбрк* **144** лексеми от *беседа 11* на Йоан-Златоустовия *Шестоднев* (Приложение 2.) сравних с лексиката на преводите на Константин Преславски (*КПр УЕ*, *КПр АмА₂* и *КПр АмА₃*), с лексиката на преводите на Йоан Екзарх (*ЙоЕШ* и *ЙоЕБ*) и с лексиката на Симеоновия сборник (нататък *Сим*). От пълнозначните 144 думи, липсващи в *стбрк*, в сравняваните преводи присъстват различен брой лексеми (подредбата на паметниците в таблицата е според броя на фиксациите):

<i>ЙоЗлШ</i>	<i>Сим</i>	<i>ЙоЕ (Ш, Б)</i>	<i>КПр (УЕ, АмА₂, АмА₃)</i>
144 стбрк ѿ	27 (= 18, 75 %)	27 (= 18, 75 %)	19 (13,19 %)

Редките **136** лексеми от *беседа 11* (Приложение 3.) присъстват в старобългарските паметници от X–XI в. с различен брой употреби (подредбата на паметниците в таблицата е според броя на фиксациите):

<i>стбрк</i> <i>рдк</i>	<i>Супр</i>	<i>Евх</i>	<i>Син</i>	<i>Зогр</i>	<i>Мар</i>	<i>Клоц</i>	<i>Ен</i>	<i>Сав</i>	<i>Зогр.</i> <i>л.</i>	<i>Ас</i>	<i>Рил</i>
136	107 само в <i>Супр</i> 73	33 само в <i>Евх</i> 11	17 само в <i>Син</i> 8	14	10	7 само в <i>Клоц</i> 1	5 само в <i>Ен</i> 3	3 само в <i>Сав</i> 1	3	2	2

Най-голям брой редки думи се съдържат в *Супр*: 107 от 136 *рдк* думи (= 78,68 %), а 73 от 107-те се регистрират единствено в *Супр* (= 68,22 %). Това дава основания за извода, че преводачът на *ЙоЗлШ* принадлежи към Плисковско-Преславския книжовен център. Интересно е да се сравнят редките думи с лексиката на преводните текстове на *КПр*, *ЙоЕ* и *Сим*, с които бяха сравнени думите, липсващи в *стбрк* (подредбата на паметниците в таблицата е според броя на фиксациите):

<i>ЙоЗлШ</i>	<i>Сим</i>	<i>ЙоЕ (Ш, Б)</i>	<i>КПр (УЕ, АмА₂, АмА₃)</i>
136	72	68	68

Резултатите и от това сравнение са синхронни с резултатите от сравнението на лексемите от Приложение 2. Това дава основание за извода, че преводът на *беседа 11* от *ЙоЗлШ* е старобългарски, извършен на ранен етап от преводаческата практика. Когато е възникнал първоначалният превод на *ЙоЗлШ*, старобългарският книжовен език все още не е бил достатъчно развит на лексикално равнище: налице са думи с неустойчива морфемна структура, неологизми, оказионализми, диалектизми, които отпадат от езика. Най-вероятно *ЙоЗлШ* е преведен в Плисковско-Преславското книжовно средище, но през XIV в. е претърпял редактиране на морфосинтактично равнище. Изследването на лексемите от Приложение 2. и Приложение 3. (най-вече на диалектните думи, навлезли в превода в резултат на езиковата интерференция) ще даде възможност да се определи езиковият ареал, към който принадлежи преводачът.

Връщам се към приписката в *Зогр19*, за да анализирам съдържанието и езика ѝ. Първият въпрос е свързан с *времето* на нейната поява. Има два възможни отговора: а) съществувала е в антиграфа и е преписана заедно с недовършения текст на *ЙоЗлШ*; б) написана е по-късно върху празното място от страницата с недовършения текст на *беседа 16*. Първото предположение веднага отпада: приписката е написана с друг почерк, т.е. от друго лице. Оказа се, че почеркът от приписката принадлежи на книжовника, ревизирал текста на *ЙоЗлШ*, нанесъл поправките в ръкописа и разширил цитата от Книга *Битие* в заглавието *беседа 2*. По-интересно е съдържанието на приписката. Обръщението е във 2 л. *мн*: *не доврѣшисте, нѣ остависте, нѣ аще ви| моцно вѣ, доврѣшатѣ*; описателният условен израз *аще*

ви *моцно* е модален, употребен след сказуеми в *мин.св.вр.* (*не доврѣшисте и остависте*) и предхожда императивна форма *доврѣшатѣ* за 2 л. мн. В текста на приписката се съдържа и една употреба на показателно местоимение *съ* в постпозиция с функция на членна/членоподобна форма: *шесто̀днѣӣ съ*. (=Шестоднева). Както посочих по-горе, през XIV в., при преписване на стари преводи с *пок.мест.* в такава функция, тези форми се „чистят“: изтриват се или се зачеркват. Предполагам, че постпозитивната употреба на *пок. мест.* с определителна функция е била характерна за родния говор на книжовника, провел ревизията на текста в *Зогр19*.

В езика на превода на *беседа 11* от *ЙоЗлШ* се съдържат много редки думи, някои от които в *стбрк* са без гръцки съответствия. В *беседа 11* те имат гръцки еквиваленти и това има важно значение за историческата лексикология. Самостоятелното изследване на думите от Приложение 1. и Приложение 2. ще даде нови факти, свързани с езика на ранните старобългарски преводи и с дейността на конкретни книжовници. Остава открит въпросът за личността на преводача на Йоан-Златоустовия *Шестоднев*, но цялостното проучване на езика на превода на 16-те беседи от *Зогр19* (особено на диалектната лексика и редките думи) ще предостави неоспорими доказателства и за това.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Основание за това заключение е следната приписка в рkp. Син. № 36, л. 383: *сѣа кнѣга. шесто̀днѣӣникъ злѣ̀устовъ. прѣ̀писа се въ стѣ̀ки горѣ̀ а̀о̀вна. ѿ̀ ѐзыка ѐмладѣ̀скаго, на ѐзыкѣ̀ на̀шь словѣ̀нѣ̀скыи. чѣ̀стнѣ̀ишомѣ̀ въ сѣ̀ценноӣно̀кы, по̀поу кѣ̀ венѣ̀диктоу. мнѣ̀ю грѣ̀шныӣмъ ѿ̀акво̀мъ, та̀ха ѝно̀комъ. въ по̀хвало̀у бѣ̀жѣ̀и цр̀кви. ѝ въ по̀лзѣ̀ на̀шӣ дѣ̀шамъ. въ лѣ̀, ꙗ̀цѣ̀д. (1425/1426 ѿ̀ндикто, д. слѣ̀нцѣ̀ крѣ̀ ӣ лѣ̀. ӣт.).* В приписката е *прѣ̀писа се*, а не *прѣ̀ложи се*. *Правопис* на препис и *език* на превод не са еднозначни и само след цялостно езиково изследване може да се установи дали преводът е сръбски, или е старобългарски, запазен в сръбски преписи. Известни са три сръбски пълни преписа на *Шестоднева* на Йоан Златоуст (Турилов/Turilov 2010: 235).

² Гръцкият текст на първа беседа още в наслова съдържа *Четиридесетница: Λόγος Παρανετικὸς Εἰς τὴν Εἰσοδὸν τῆς Ἀγίας Τεσσαρακοστῆς. Ὁμιλία α'.*

³ Уточнената датировка принадлежи на А. Турилов (Турилов/Turilov 1986: 79, № 332).

⁴ Изследването на това слово в *НИМ24* е прието за печат в сборника с материали от Седмия международен колоквиум по старобългаристика, 26–28 август 2019 г., проведен в СУ „Св. Климент Охридски“.

⁵ Изказвам искрената си благодарност на братството на Зографския манастир и на библиотекаря йеродякон Атанасий за предоставените ми дигитални кадри от първата част на *Зогр19*.

⁶ Е. Спространов датира ръкописа XVI в., но датировката е уточнената на 1481 г. (Турилов/Turilov 2010: 235). Дигитално копие от *PM4/2* (39) ми бе предоставено от Дигиталния архив „Българска ръкописна книга“ при Факултета по

славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Изказвам благодарността си на Братството на Рилската света обител и на ДА БРК за копието от ръкописа.

⁷ Признателна съм на Хилендарската изследователска библиотека в Центъра за средновековни славянски проучвания при Държавния университет, Охайо (САЩ) и на братството на Хилендарската света обител за предоставеното ми дигитално копие от *Хил. 402* и *Хил403*.

⁸ По този въпрос вж. бел. 12 в моя публикация (Спасова 2020: 53–70).

⁹ Последните две изречения от *беседа 16* в *Зогра19* са превод на гр. текст малко преди края на параграф β': Διὸ χρὴ μετὰ ἀκριβείας ταῦτα παραφιλᾶσθαι, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς νῦν ἀπατηθεῖσιν ὑπομένωμεν. Εἰ γὰρ...

¹⁰ В края на изследването ще се върна отново на въпроса за съдържанието и езика на приписката.

¹¹ Корекциите на думи или части от думи тук се дават с подчертаване на поправката, напр. *сѣго, конужде*.

¹² Потвърждение на това становище е фактът, че през XIV в., когато се преписват преславски преводни текстове, постпозитивните показателни местоимения с анафорична функция се изпускат, зачеркват или се изличават (Спасова/Spasova 1994: 89–99).

¹³ Не може да се твърди категорично, че *ви* е архаичната форма от *вѣти* (*вимь, ви*) за образуване на условно наклонение, но в *беседа 11* няма нито един пример с *вы* + елово причастие за образуване на кондиционал; лисват и случаи на замяна на *ы* с *-и-*.

¹⁴ Не използвам термина *класически старобългарски корпус* (КСК), защото той включва и епиграфски текстове, а аз сравнявам само с лексиката на ръкописите от X–XI в.

¹⁵ Сравнението с лексикалния фонд на *стбрк* става по *СтБР*, *СС* и *SJS*. Съкращенията на паметниците се дават по *СС*.

¹⁶ Константин Преславски: *Учително евангелие* (нататък *КПрУЕ*) (Тихова/Tihova 2012) – индексът на лексиката на *КПр УЕ* е изработен въз основа на изданието и е от личния ми архив; преводът на две от словата на Атанасий Александрийски: *Второ слово против арианите* (нататък *КПрАтА₂*) (Пенкова/ Penkova 2015) и *Трето слово против арианите* (нататък *КПрАтА₃*) (Пенкова/Penkova 2016).

¹⁷ Йоан Екзарх: *Шестоднев* (нататък *ЙоЕШ*) (Aitzetmüller 1975); *Небеса* (нататък *ЙоЕБ*) (Sadnik 1983).

ЛИТЕРАТУРА

- Баранкова 1976: Баранкова, Г. С. Шестодневны повествовательные. – В: *Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. Выпуск 2. Часть 1*. Москва, с. 165–175.
- Богданова и др. 1993: *Симеонов сборник* (по Светославовия препис от 1073 г.). Т. 2. Речник-индекс. Автори: С. Богданова, В. Вълчанов, Ц. Досева, С. Иванов, Цв. Ралева, В. Христова, П. Янева. София, Издателство на БАН.
- Богданович 1978: *Богдановић, Д.* Каталог ћирилских рукописа манастира Хилендара. Т. I, II. Београд.

- Грашева, Славова 2003: *Грашева, Л., Т. Славова*. Преславско книжно средище. – В: *Кирило-Методиевска енциклопедия*. Т. 3. София, Академично издателство „Марин Дринов“.
- ГЦСР 2019: Гръцко-църковнославянски речник. Съставен от Иван Христов въз основа на Речник на църковнославянския език от архимандрит д-р Атанасий Бончев. Зографски манастир „Света гора“.
- Иванова 2008: *Иванова, Кл.* *Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica*. София, Издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Иванова-Мирчева 1962: *Иванова-Мирчева, Д.* Развой на бъдеще време (futurum) в българския език от X до XVIII век. София, Издателство на БАН.
- Каталог 1994: *Райков, Б., С. Кожухаров, Х. Миклас, Хр. Кодов*. Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. София, СІВАЛ.
- Каталог 1999: *Турилов, А. А., Л. В. Мошкова*. Славянские рукописи афонских обителей. Фессалоники.
- Каталог 2016: *Турилов, А. А., Л. В. Мошкова*. Каталог славянских рукописей афонских обителей (второ преработено издание). Београд, Чигоја штампа.
- Минчева 1988: *Минчева, А.* Архаизми и нови черти в езика на преславските книжовници. – В: *Славянска филология, т. 19. Езикознание*, с. 138–146. София, Издателство на БАН.
- Мирчева 2001: *Мирчева, Е.* Проблеми на изучаването на старобългарските преводачески школи (върху материал от Германовия сборник от 1359 г.) – В: *Традиция, приемственост, новаторство. Сборник в памет на Петър Динев*, с. 512–527. София, Издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Мирчева 2006: *Мирчева, Е.* Германов сборник от 1358/1359 г. София, Издателство „Валентин Траянов“.
- Пенкова 2015: *Пенкова, П.* Св. Атанасий Александрийски. Второ слово против арианите (в старобългарски превод). Първо издание. София, Издателство „Изток–Запад“.
- Пенкова 2016: *Пенкова, П.* Свети Атанасий Александрийски (Велики). Трето слово против арианите. София, Издателство „Валентин Траянов“.
- Прохоров 1987: *Прохоров, Г. М.* Словарь книжников и книжности Древней Руси XI – первая половина XIV в. Ленинград, „Наука“, с. 478–483.
- РЦСЕ 2002–2012: *Архимандрит д-р Атанасий Бончев*. Речник на църковнославянския език. София, НБКМ.
- Славова 2013: *Славова, Т.* Славянският превод на Посланието на патриарх Фотий до княз Борис-Михаил. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Славова 2017: *Славова, Т.* Старобългарски език. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Славова 2018: *Славова, Т.* Из историята на възвратно притежателното местоимение свон. – *Palaeobulgarica*, 42, № 3, с. 71–85.
- Спасова 2017: *Спасова, М.* Нови щрихи към текстовата история на старобългарския превод на Слово за отсичане на главата на Йоан Кръстител. – *Palaeobulgarica*, 41, № 3, с. 19–62.

- Спасова 2020: *Спасова, М. ЗЪДЪ, ЗЪДЪНЪ, ЗЪДЪНИКЪ* – лексикални маркери за идиолекта на старобългарски преводач от края на IX – средата на X в. – *Palaeobulgarica*, 44, № 1, с. 53–70.
- Спространов 1902: *Спространов, Е.* Опис на ръкописите в библиотеката при Рилския манастир. София, Държавна печатница.
- СС 1994: *Старославянский словарь* (по рукописям X–XI веков). Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, „Русский язык“.
- СтБР 1999; 2009: *Старобългарски речник*. Т. 1 (А–Н). София, 1999; Т. 2 (О–У). София, Издателство „Валентин Траянов“.
- Тихова 2012: *Тихова, М.* Старобългарското Учително евангелие на Константин Преславски (= Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. Т. 48). Freiburg i. Br.
- Турилов 1986: *Турилов, А. А.* Предварительный список славяно-русских рукописных книг XV века, хранящихся в СССР (Для Сводного каталога рукописных книг, хранящихся в СССР), Москва.
- Турилов 2010: *Турилов, А. А.* Иоанн Златоуст. Славянские переводы сочинений Иоанна Златоуста и их издания до XIX в. Почитание Иоанна Златоуста у южных славян и на Руси. – В: *Православная энциклопедия (ПЭ)*. Т. 24. Часть 2, с. 232–238. Москва, Церковно-научный центр „Православная энциклопедия“.
- Фокин 2010: *Фокин, А. Р.* Иоанн Златоуст. Сочинения. Экзегетические. – В: *ПЭ*. Т. 24. Часть 1, с. 183–190. Москва, Церковно-научный центр „Православная энциклопедия“.
- Харалампиев 2001: *Харалампиев, Ив.* Историческа граматика на българския език. Велико Търново, “Faber”.
- Aitzetmüller 1975: *Aitzetmüller, R.* Das Hexameron des Exarchen Johannes. Т. 7. Graz, Akademische Druk- u. Verlagsanstalt.
- PG 1862: *Migne, J.-P.* Patrologia cursus completes, series graeca. Tomus LIII. Paris.
- Sadnik 1983: *Sadnik, L.* Des hl. Johannes von Damaskus Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως [Ekthesis akrivis tis orthodoxou pisteos] in der Übersetzung des Exarchen Johannes. Bd. 4. Index und rückläufiges Wörterverzeichnis zusammengestellt von R. Aitzetmüller MLS (= Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. Fontes et dissertationes. Т. 17 (V, 4). Freiburg i. Br.
- SJS 2006: *Slovník jazyka staroslověnského*. Lexicon linguae palaeoslovenicae. Словарь старославянского языка. Репринтное издание. Т. 1–4. Санкт-Петербург, Издательство Санкт-Петербургского университета.

REFERENCES

- Aitzetmüller 1975: *Aitzetmüller, R.* Das Hexameron des Exarchen Johannes. Т. 7. Graz, Akademische Druk- u. Verlagsanstalt.
- Barankova 1976: *Barankova, G. S.* Shestodnevny povestvovatel'nye. – In: *Metodicheskie rekomendatsii po opisaniuu slaviano-russkih rukopisey dlia Svodnogo kataloga rukopisey, hraniashhtisia v SSSR. Vypusk 2. Chast' 1*. Moskva, s.165–175.

- Bogdanova i dr. 1993: *Simeonov sbornik* (po Svetoslavoviya prepis ot 1073 g.). T. 2. Rechnik-indeks. Avtori: S. Bogdanova, V. Valchanov, Ts. Doseva, S. Ivanov, Tsv. Raleva, V. Hristova, P. Yaneva. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Bogdanović 1978: *Bogdanović, D.* Katalog ćirilskih rukopisa manastira Hilandara. Beograd.
- Fokin 2010: *Fokin, A. R.* Ioann Zlatoust. Sochinenia. Ekzegeticheskie. – In: *PE. T. 24. Chast' I*, s. 183–190. Moskva, Tserkovno-nauchnyi tsentr “Pravoslavnaia entsiklopedia”. T. I, II. Beograd.
- GTsSR 2019: Gratsko-tsarkovnoslavianski rechnik. Sastaven ot Ivan Hristov vaz osnova na Rechnik na tsarkovnoslavianskiya ezik ot arhimandrit d-r Atanasiy Bonchev. Zografski manastir “Sveta gora”.
- Haralampiev 2001: *Haralampiev, I.* Istoricheska gramatika na balgarskiya ezik. Veliko Tarnovo, “Faber”.
- Ivanova 2008: Ivanova, Kl. Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica. Sofia, Izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”.
- Ivanova-Mircheva 1962: Ivanova-Mircheva, D. Razvoy na badeshte vreme (futurum) v balgarskiya ezik ot X do XVIII vek. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Katalog 1994: *Raykov, B., S. Kozuharov, H. Miklas, Hr. Kodov.* Katalog na slavyanskite rakopisi v bibliotekata na Zografskiya manastir v Sveta gora. Sofia CIBAL.
- Katalog 1999: *Turilov, A. A., L. V. Moshkova.* Slavyanskite rukopisi afonskikh obitelei. Fessaloniki.
- Katalog 2016: *Turilov, A. A., L. V. Moshkova.* Katalog slavyanskikh rukopisei afonskikh obitelei (vtoro preraboteno izdanie). Beograd, Chigoja shtampa.
- Mincheva 1988: *Mincheva, A.* Arhaizmi i novi cherti v ezika na preslavskite knizhovnitsi. – In: *Slavyanska filologiya, t. 19. Ezikoznanie*, s. 138–146. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Mircheva 2001: *Mircheva, E.* Problemi na izuchavaneto na starobalgarskite prevodacheski shkoli (varhu material ot Germanoviya sbornik ot 1359 g.) – In: *Traditsiya, priemstvenost, novatorstvo. Sbornik v pamet na Petar Dinekov*, s. 512–527. Sofia, Izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”.
- Mircheva 2006: *Mircheva, E.* Germanov sbornik ot 1358/1359 g. Sofia, Izdatelstvo “Valentin Trayanov”.
- Penkova 2015: *Penkova, P.* Sv. Atanasiy Aleksandriyski. Vtoro slovo protiv arianite (v starobalgarski prevod). Parvo izdanie. Sofia, Izdatelstvo “Iztok–Zapad”.
- Penkova 2016: *Penkova, P.* Sv. Atanasiy Aleksandriyski. Vtoro slovo protiv arianite (v starobalgarski prevod). Parvo izdanie. Sofia, Izdatelstvo “Valentin Trayanov”.
- PG 1862: *Migne, J.-P.* Patrologia cursus completes, series graeca. Tomus LIII. Paris.
- Prohorov 1987: *Prohorov, G. M.* Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevnei Rusi XI – pervaia polovina XIV v. Leningrad, “Nauka”.
- RTsSE 2002: *Arhimandrit d-r Atanasiy Bonchev.* Rechnik na tsarkovnoslavianskiya ezik. Sofia, NBKM.

- Grasheva, Slavova 2003: *Grasheva, L., T. Slavova*. Preslavsko knizhovno sredishte. – In: *Kirilo-Methodievska entsiklopediya*. T. 3. Sofia, Akademichno izdatelstvo “Marin Drinov”.
- Slavova 2013: *Slavova, T.* Slavyanskiyat prevod na Poslanieto na patriarh Fotiy do knyaz Boris-Mihail. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Slavova 2017: *Slavova, T.* Starobalgarski ezik. Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Slavova 2018: *Slavova, T.* Iz istoriyata na vazvratno pritezhatelnoto mestoimenie svoi. – *Palaeobulgarica*, 42, № 3, s. 71–85.
- Spasova 2017: *Spasova, M.* Novi shtrihi kam tekstovata istoriya na starobalgarskiya prevod na Slovo za otsichane na glavata na Yoan Krastitel. – *Palaeobulgarica*, 41, № 3, s. 19–62.
- Spasova 2020: *Spasova, M.* **ЗЪДЪ, ЗЪДЪНЪ, ЗЪДЪНИКЪ** – leksikalni markeri za idiolekta na starobalgarski prevodach ot kraya na IX – sredata na X v. – *Palaeobulgarica*, 44, № 1, s. 53–70.
- Sprostranov 1902: *Sprostranov, E.* Opis na rakopisite v bibliotekata pri Rilskiya manastir. Sofia.
- SS 1994: *Staroslavianskii slovar’* (po rukopisiam X–XI vekov). Pod red. R. M. Tseytlin, R. Vecherki i E. Blagovoy. Moskva, “Russkiy yazyk”.
- StbR 1999; 2009: *Starobalgarski rechnik*. T. 1 (A–N). Sofia, 1999; T. 2 (O–U). Sofia, Izdatelstvo “Valentin Trayanov”.
- Tihova 2012: *Tihova, M.* Starobalgarskoto Uchitelno evangelie na Konstantin Preslavski MLS (=Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. T. 48). Freiburg i. Br.
- Turilov 1986: *Turilov, A. A.* Predvaritel’nyi spisok slaviano-russkikh rukopisnykh knig XV veka, hranyashtikhsia v SSSR (Dlia Svodnogo kataloga rukopisnykh knig, hranyashtihya v SSSR), Moskva.
- Turilov 2010: *Turilov, A. A.* Ioann Zlatoust. Slavianskie perevody sochinenii Ioanna Zlatousta i ikh izdania do XIX v. Pochitanie Ioanna Zlatousta u iuzhnykh slavyan i na Rusi. – In: *Pravoslavnaia entsiklopedia (PE)*. T. 24. Chast’ 2, s. 232–238. Moskva, Tserkovno-nauchnyi tsentr “Pravoslavnaia entsiklopedia”.
- Sadnik 1983: *Sadnik, L.* Des hl. Johannes von Damaskus Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως [Ekthesis akrivis tis orthodoxou pisteos] in der Übersetzung des Exarchen Johannes. Bd. 4. Index und rückläufiges Wörterverzeichnis zusammengestellt von R. Aitzetmüller MLS (= Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. Fontes et dissertationes. T. 17 (V, 4). Freiburg i. Br.
- SJS 2006: *Slovník jazyka staroslověnského*. Lexicon linguae palaeoslovenicae. Slovar’ staroslavianskogo iazyka. Reprintnoe izdanie. T. 1–4. Sankt-Peterburg, Izdatel’stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Публикувам текста на беседа 11 по преписа Зогр19 от ЙозлШ с успореден гръцки текст на тълкуванието на Йоан Златоуст върху Книга Бутие по PG 53, 90 – 98. За да се спести място, старобългарският текст се печата двустранно изравнен, като краят на реда в ръкописа се отбелязва с отвесна черта. Номерът на листа се дава в кръгли скоби, страницата се отбелязва с а/б. Поправени, зачеркнати или

<p>бл҃гоудѣбаниа наслаждати сѧ тако во свѣтъ днѣвныи, дѣланиа естъ врѣмѧ слыши двѣ гл҃аща <i>изидеть ѡубъ на дѣло свое, и на дѣланиа свое до вечера</i> (Пс 103:23) и доврѣ рѣ до вечера достигшѹ во вечероу, свѣѣ ѡл҃чается сѧ и нашедши тѣмѣ, оуспива еть ѡльское ѣство и тѣло болѣзньное оупокоаетъ и ѡвества въсѣ ѡслабѣат сѧ и такоже кормителница до бра ѡвества въсѣкаа, ниже ѡ неѧ попечениемъ болѣзнен и трюдовъ ослабѣеть зане аще же скончѣ т сѧ ноши мѣра, вѣдѣще свѣта пришествие и въз движе сѧ, приготовлѣеть омаждѣшаа сѧ ѡвѣ ствиомъ, приити слычуныи мь лоуѡбь и ѡбыви моу дѣлоу касати сѧ, омаждении мь и горѣщии мь оусердиемъ</p> <p>Снѣгъ ѡ образѣ години естъ видѣти вывае мо зимѧ во въемлетъ весна и тако наставшѹ лѣтѣ, (68а) достигаеть есень тако да прѣмѣнениемъ еже въздоу шныихъ растворениа, оупокоат сѧ нами тѣлесѧ и ниже о мнозѣ стюдени смръзноуеми разтлѣать, ниже ѡ лѣ тнаго зѣлства на мнозѣ разгрѣваеми разлѣет сѧ </p> <p>Ради сего ѡбоуѡвати сѧ готовить прѣ во зимѡ, есень прѣ лѣтомъ же, веснѧ и аще кто бл҃гоуоумнѣ въсѣ съмотрити хотѣа би, оврѣа би въ въсѣхъ съдѣ бныхъ, уинь нѣкон и слово с неи о сѣменехъ иже из зѣ ма въздаемныхъ аще кто съгладаеть ни во потомѣ врѣмени въсѣ издаваеть землѣ, ниже самое то врѣ мѧ оухыщрено къ попечению ниже из неѧ прозавшѣ нж вѣсть пѣное врѣмѧ земледѣлникъ еѧже ѡ бѧ данѡ емоу мждростиѧ, сихъ навикнжвѣ и вѣсть, когда оубо пѣваеть сѣмена низсыпати когда же, дрѣвесеи мь сады и лозѣ</p>	<p>Ἵτι γὰρ τὸ φῶς τῆς ἡμερινῆς ἐργασίας ἐστὶ καιρὸς, ἄκουε τοῦ Δαυὶδ λέγοντος <i>Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἕως ἑσπέρας</i> (Пс 103:23). Καὶ καλῶς εἶπεν, <i>Ἔως ἑσπέρας</i>: καταλαβούσης γὰρ τῆς ἑσπέρας, τὸ φῶς ὑποχωρεῖ, καὶ ἐπελθὼν τὸ σκότος κατακοιμίζει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ τὸ σῶμα πεπονηκὸς διαναπαύει, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπάσας ἀνίησι, καὶ καθάπερ τροφὸς ἀρίστη τὰ αἰσθητήρια ἅπαντα τῇ παρ’ ἑαυτῆς ἐπιμελείᾳ τῶν πόνων καὶ τῶν καμάτων ἀνιείσα. Ἐπειδὴν δὲ πληρωθῆ τῆς νυκτὸς τὸ μέτρον, ἐπιστάσης τῆς τοῦ φωτὸς παρουσίας καὶ διεγείρασης, παρασκευάζει ἀκμαζούσαις ταῖς αἰσθήσεσι προσβαλεῖν ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσι, καὶ τῶν συνήθων ἔργων ἄπτεσθαι νεαρᾶ καὶ ζεούση τῇ προθυμίᾳ.</p> <p>Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν τρόπων τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστὶν ἰδεῖν γεγενημένον. Τὸν γὰρ χειμῶνα διαδέχεται ἔαρ, καὶ οὕτως ἐπιστάντος ὁ τοῦ θέρους καταλαμβάνει τὸ μετόπωρον, ἵνα τῇ ἐναλλαγῇ τῆς τῶν ἀέρων κράσεως διαναπαύηται ἡμῶν τὰ σώματα, καὶ μήτε ἐπὶ πλέον τῶ κρυμῶ πηγνύμενα διαφθίρηται, μήτε ὑπὸ τῆς τοῦ θέρους σφοδρότητος ἐπὶ πολὺ θερμαινόμενα διαλύηται·</p> <p>διὰ τοῦτο ἐγγυμνάζεσθαι παρασκευάζει πρὸ μὲν τοῦ χειμῶνος τῶ μετοπώρῳ, πρὸ δὲ τοῦ θέρους τῶ ἔαρι. Καὶ εἰ τις εὐγνωμόνως ἅπαντα σκοπεῖν βούλοιο, εὐρήσει ἐν ἅπασι τοῖς δημιουργηθεῖσι τάξιν τινα καὶ λόγον, καὶ οὐδὲν ἀπλῶς καὶ εἰκῆ γεγενημένον. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν σπερμάτων τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενων ἂν τις κατίδοι. Οὕτε γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἅπαντα ἐκδίδωσιν ἡ γῆ, οὔτε ὁ αὐτὸς καιρὸς ἐπιτήδειος πρὸς τὴν ἐπιμελείαν τῶν ἐξ αὐτῆς βλαστηνόντων· ἀλλ’ οἶδε τὸν ἀρμόζοντα καιρὸν ὁ γηπόνος, παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δοθείσης σοφίας τοῦτο μεμαθηκώς, καὶ ἐπίσταται πότε μὲν δεῖ τὰ σπέρματα καταβαλεῖν, πότε δὲ τῶν δένδρων τὰ φυτὰ καὶ τῆς</p>
--	---

<p>нѣдроми земли прѣсѣлагати и когда оубо встрити сръпъ на жатвѣхъ когда же плѣ лозѣ обьимати грозды ѿрѣзати и на кое врѣмѣнѣ збирати маслинѣ пло</p> <p>И овращещи аще хощещи еже по власти испытовати въсѣ, многожа прѣмѣн дрѣ и паче о еже земля дѣлающіи ѣмь лежашѣ ниже земли снѣ есть видѣти тѣмь, нѣ и о морю ибо зде пакы дроугѣхъ вюднѣхъ прѣмѣндрѣ есть видѣти вѣ сть во крьмитель, когда пѣбаеть низвѣщи ко рабль и ѿ пристанища изложити, и пачины прѣпла вати и много паче о сихъ есть видѣти разоумь егже бѣа прѣмѣндрѣ вьлѣжи ѣствоу вѣскомоу ниже оубо тако иже широкоу пѣти прѣтичущи, вѣ хъ съ опасениемь пѣти, также сѣи иже въ водахъ съ твердрости пѣтшествие творѣще тѣмѣи и писание оудивѣемо прѣмнозѣи бѣи прѣмѣн (68б)дрости, глаше давы в мори пѣть, и въ водѣ крѣпцѣи стѣзѣ (Прем 14:3)</p> <p>Кои вѣскы помисль, можете снѣ оубѣдѣти по томоу словеси, овращеть кто либо и въ принѣсти пи щи вѣсѣ, снѣ оуниена ибо на коеждо врѣмѣнѣ и на ко иждо нравъ годниѣ, различныа пища вѣла дароуеть и такоже хытраа крьмителница, тако земѣ таже ѿ неа намѣ дароноситъ, зчинениемь съдѣтелѣ слоу жаще</p> <p>нѣ да не на многоа снѣ прѣтѣжемь слово, мо щно есть вамъ разоумномь сѣщимь, проуѣа въсѣ вьзѣла ти даван во рѣ прѣмѣндрѣ винѣ, и прѣмѣндрѣиши вѣ дѣть (Прит 9:9) ниже оубо ѿ нашеи пищи снѣ есть видѣти тѣмь, нѣ и еже о безсловесныхъ и вьзможете аще вьхоше тѣ, и ѿ многохъ дроугныхъ изпытоуѣми, сънавыкнѣти </p>	<p>ἀμπέλου τοῖς κόλποις τῆς γῆς παρακαταθέσθαι, καὶ τότε μὲν θήγειν τὴν δρεπάνην πρὸς τὸν ἀμητόν, τότε δὲ τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου δρέπεσθαι, καὶ τοὺς βότρυας ἐκτέμνειν, καὶ κατὰ ποῖον καιρὸν ἐκλέγειν τῆς ἐλαίας τὸν καρπὸν. Καὶ εὕρησεις, εἰ βούλοιο (53, 92) κατὰ μέρος διερευνᾶσθαι ταῦτα ἅπαντα, πολλὴν σοφίαν καὶ παρὰ τοῖς τὴν γῆν ἐργαζομένοις ἐναποκεῖ μένην. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦτο ἐστὶν ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα πάλιν ἑτέραν θαυμαστὴν σοφίαν ἔστιν ἰδεῖν. Οἶδε γὰρ ὁ κυβερνήτης, πότε δεῖ καθελκύσαι τὸ πλοῖον, καὶ ἐκ τοῦ λιμένος ἐκβαλεῖν, καὶ τὰ πελάγη περαιώσασθαι. Καὶ πολλὴν μάλιστα παρὰ τούτοις ἔστιν ἰδεῖν τὴν σύνεσιν, ἣν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐναπέθετο τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Οὐδὲ γὰρ οὕτως οἱ τὰς λεωφόρους διατρέχοντες ἴσασι μετὰ ἀκριβείας τὰς ἀτραπούς, ὡς οὗτοι οἱ ἐν τοῖς ὕδασι μετὰ ἀσφαλείας τὴν πορείαν ποιοῦνται. Διὸ καὶ ἡ Γραφὴ ἐκκλητομένη τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἔλεγεν· Ὁ δοὺς ἐν θαλάσῃ ὁδόν, καὶ ἐν ὑδάτι ἰσχυρῶ τρίβον (Прем 14:3).</p> <p>Ποῖος ἀνθρώπινος λογισμὸς δύναται ταῦτα κατιδεῖν; Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον εὗροι τις ἂν καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῆς τροφῆς τῆς ἀνθρωπίνης ταῦτα διατεταγμένα. Καὶ γὰρ καθ' ἕκαστον καιρὸν, καὶ καθ' ἑκάστην τροπὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ, διαφοροὺς ἡμῖν τροφὰς ὁ Δεσπότης κεχάρισται· καὶ καθάπερ ἀρίστη τροφός, οὕτως ἡ γῆ τὰ παρ' ἑαυτῆς ἡμῖν δωροφορεῖ, τῷ ἐπιτάγματι τοῦ δημιουργοῦ ὑπηρετομένη. β· Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον τοῦτον ἐκτείνω τὸν λόγον, ἔξεστιν ὑμῖν συνετοῖς οὔσι τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἀναλέγεσθαι. Δίδου γάρ, φησὶ, σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται (Прит 9:9). Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας τροφῆς τοῦτο μόνον ἐστὶν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἀλόγων. Καὶ δυνήσεσθε, εἰ βουληθεῖητε, καὶ ἐκ πολλῶν ἑτέρων διερευνώμενοι καταμαθεῖν τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ τὴν ἄφατον σοφίαν,</p>
--	---

<p>храброухдожнаго ба прѣмждрѣ нѣизрѣннѣа, и прѣмногѣа бл҃гость и такоже кождо бывшихъ словомъ нѣконимъ принесе по томоужде оубо и ѿ врѣмени ст҃ыа ветвородесатницѣ, овращеньи нинѣ въображено Икоже бо въ пѣтехъ широкихъ сѣтъ растоаниа и низведенна, такоже пѣтники троуждыша сѣ оупоконти и волѣзше и оуполивше, тако пакы касати сѣ пѣтшествна и въ мори же нѣроуе пѣска и поврѣжна и пристанища сѣтъ такоже и тамо пловѣщихъ повнегда многыа влѣны ѿврѣгнати, и къ еже вѣтровъ нахождениа противѣ ста ти мало осла- бившихъ, тако пакы плаванна касати сѣ тѣмже овразомъ и нинѣ о ст҃би ветворо- десатници еже пѣтемъ постна прие- мше, такоже бо растоаниа и низвенна и рѣки и поврѣжна и пристанища, два сѣ днѣ сѣдморици малетвомъ ѿпокавати сѣ дарова вѣла тако да и тѣло малы овлечит сѣ ѿ волѣзшеи поста и дш҃а оуптѣшивше, пакы прѣшедшими двои- ми сими днѣми, тѣ (69а)мже пѣтемъ сѣ оуерднемъ касат сѣ еже добрымъ тѣи и приполезнѣ пѣтшествне творѣще Пѣнѣ оубо и мы понеже ослабленна естъ днѣ, днѣ оумолимъ вашѣ любовь лже ѿ поста събраныа при выткы, сѣ твердынеа хранити тако да мало оупоконше сѣ пакы прилежнѣ дѣлаете прѣваршиимъ и тако по малоу велиа коупла сѣ сѣ оупотовльше, сице въ истиннымъ днѣ достигнете и наплнѣнѣ вашѣ ладна дх҃овнѣа, въ пристанище ст҃аго праздника въвезете Икоже бо еже ѿ вѣкы бывшаа въсѣ такоже слово показа и еже вещи оупити свѣтелство слѣмъ нѣконимъ сѣдѣваѣт сѣ потрѣвож нѣжднож исплнѣнѣтъ, сице и еже ѿ нѣ вываѣмаа, пѣбаѣтъ не</p>	<p>καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα, καὶ ὡς ἕκαστον τῶν γεγενημένων λόγῳ τινὶ παρήχθη. Κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖνυν καὶ ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς εὐρήσομεν νῦν ἡμῖν διατετυπωμένον.</p> <p>Καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς λεωφόροις εἰσι σταθμοὶ καὶ καταγωγία, ὥστε τοὺς ὀδίτας κεκμηκότας διαναπαύεσθαι, καὶ τῶν πόνων λήγοντας, οὕτω πάλιν ἄπτεσθαι τῆς ὁδοιπορίας, καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ δὲ ἄκται καὶ αἰγιαλοὶ καὶ λιμένες εἰσὶν, ὥστε κάκει τοὺς ναυτιλλομένους μετὰ τὸ πολλὰ κύματα διαδραμεῖν, καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀνέμων ἐμβολὰς ἀντιστῆναι, μικρὸν ἀνεθέντας, οὕτω πάλιν τῆς ναυτιλίας ἄπτεσθαι· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, τοῖς τὸν δρόμον τῆς νηστείας καταδεξαμένοις, καθάπερ σταθμούς, καὶ καταγωγία, καὶ ἄκτας, καὶ αἰγιαλοὺς καὶ λιμένας, τὰς δύο ταύτας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος βραχὺ τι διαναπαύεσθαι κεχάρισται ὁ Θεσπότης, ἵνα καὶ τὸ σῶμα μικρὸν ἀνέντες ἀπὸ τῶν πόνων τῆς νηστείας, καὶ τὴν ψυχὴν παραμυθησάμενοι, πάλιν παρελθουσῶν τῶν δύο τούτων ἡμερῶν, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ μετὰ προθυμίας ἄπτωνται οἱ τὴν καλὴν ταύτην καὶ ἐποφελῆ ὁδοιπορίαν ποιούμενοι.</p> <p>Φέρε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ τῆς ἀνεσεῶς ἐστὶν ἡμέρα σήμερον, παρακαλέσωμεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην, τὰ ἀπὸ τῆς νηστείας συλλεγέντα κέρδη μετὰ ἀσφαλείας φυλάττειν, ἵνα μικρὸν διαναπαυσάμενοι, πάλιν προσθήκη ἐργάσησθε τοῖς προλαβοῦσι, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν μεγάλην τὴν ἐμπορίαν ἑαυτοῖς κατασκευάσαντες, οὕτως εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν ἀπαντήσητε, καὶ πεπληρωμένην ὑμῶν τὴν ὀλκάδα τὴν πνευματικὴν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἁγίας ἑορτῆς εἰσαγάγητε.</p> <p>Ὡσπερ γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Θεσπότου γεγενημένα ἅπαντα, καθάπερ ὁ λόγος ἀπέδειξε. Καὶ ἡ τῶν πραγμάτων διδάσκει μαρτυρία, λόγῳ τινὶ δεδημιούργηται, χρεῖαν ἀναγκαίαν ἀποπληροῦντα· οὕτω καὶ τὰ παρ' ἡμῶν</p>
--	---

<p>съпроста ниже соуетно бывати нж о ползи и при бывтцѣ спѣнна нашего аще бо иже житенскъ ѿ проходашии вѣщи не оубо когда бесрамнымъ оуцхыщениемъ коснхти сѧ, аще не прѣ вѣе иже ѿнждоу прибывтокъ приѣщше множае пауче намъ сие творити и не съпроста седморица постныхъ прѣтѣши нж из пытovati своѧ съвѣсть и помысль мжчити и съмащрѣти что оубо въ сии седморици намъ исправлѣет сѧ что же ли въ дрѣго и и кон прилогъ приахомъ въ пришедшѧ и которѧ ѿиже въ нѧ страсти изправихомъ</p> <p>Ибо аще не хоцѣмъ тако ѡ себѣ оуправлѣти, и толико творити попенение своѣи дѣши, нико а же намъ полза бждеть ѿ поста ниже ѿ безкрѣмиенна е же прѣтрьпѣваемъ пауче же и гавлѣем сѧ мнѣи еже ѡ събра ни ѿмѣниа спѣхъ творашихъ овращеши бо коегождѣ ѡнѣхъ въсѣко въдѣние оывавлѣща какоже ѡ коемждо дѣни, прилагати прѣвѣиѣмъ и николиже насыщение приемлѣ ща нж елико растеть емоу иже ѡ богатствѣ, толико па уче и желание и спѣхъ протѣжати</p> <p>ѿще оубо и гдѣже ѿ аже спѣхоу неполезна и каже присжцию многожди многожѧ съдѣ ваеть дѣшевнаго спѣнна гыѣѣль, толико показоует сѧ въдѣ ние и по сихъ же въсѣхъ, тамо многое безстрашии безънзвѣ (69б)стно бо илѣниомъ стѣжѣние не занеже въздѣ прѣбыв ваща ниже едины оуспѣ е подаеть иже сиа съравшомоу нж тако ѿ илѣниомъ зде прѣбыващѣмъ ѡ сихъ сжды съ многожѣмъ зѣлствомъ истѣзovati сѧ нждати или ѿ тако многожди прѣѣ съвршениемъ, по многожѣ волѣ знихъ, и потохъ и страстехъ, какоже</p>	<p>γινόμενα προσήκει μὴ ἀπλῶς, μηδὲ μάτην γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπ' ὠφελεία καὶ (53, 93) κέρδει τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. Εἰ γὰρ οἱ τὰ βιωματικά μετιόντες πράγματα οὐκ ἂν ποτε ἀνάσχοιντο ἐπιτηδεύματος ἄσασθαι, μὴ πρότερον τὸ ἐκεῖθεν κέρδος περισκοπήσαντες· πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς δίκαιον τοῦτο ποιεῖν, καὶ μὴ ἀπλῶς τὰς ἐβδομάδας τῶν νηστειῶν παρατρέχειν, ἀλλὰ διερευνᾶσθαι τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν, καὶ τὸν λογισμὸν βασανίζειν, καὶ σκοπεῖν τί μὲν ἐν ταύτῃ τῇ ἐβδομάδι ἡμῖν κατώρθωται, τί δὲ ἐν τῇ ἐτέρᾳ, καὶ τίνα προσθήκην ἐδεξάμεθα εἰς τὴν ἐπιούσαν, καὶ ποῖον τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν διωρθώσαμεν.</p> <p>Εἰ γὰρ μὴ μέλλοιμεν οὕτω τὰ καθ' ἑαυτοῦς οἰκονομεῖν, καὶ τοσαύτην ποιεῖσθαι ἐπιμέλειαν τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος ἔσται τῆς νηστείας, οὐδὲ τῆς ἀσιτίας, ἣν ὑπομένομεν, μάλιστα εἰ φαινοίμεθα ἐλάττους τῶν περὶ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων τοσαύτην σπουδὴν ποιουμένων· εὐρήσεις γὰρ ἕκαστον ἐκείνων πᾶσαν ἀγρυπνίαν ἐπιδεικνύμενον, ὥστε ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας προστιθέναι τοῖς προτέροις, καὶ οὐδέποτε κόρον λαμβάνοντα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν αὖξῃται αὐτῶ τὰ τῆς περιουσίας, τοσοῦτω μᾶλλον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν σπουδὴν ἐκτεινομένην.</p> <p>Εἰ τοίνυν ἔνθα καὶ τὰ τῆς σπουδῆς ἀνόνητα, καὶ τὰ τῆς περιουσίας πολλάκις πολλὴν ἐργάζεται τῇ τῆς ψυχῆς σωτηρίᾳ τὴν λύμην, τοσαύτην ἐπιδείκνυται τὴν ἀγρυπνίαν, πῶς τοῦτο μᾶλλον οὐχὶ ποιεῖν χρή, ἔνθα πολλῇ ἀπὸ τῆς σπουδῆς ἡ ὠφέλεια, καὶ ἄφατος ὁ μισθός, καὶ τὸ κέρδος ἄπειρον; Ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων πολλῇ ἡ ἀδηλία· ἀβέβαιος γὰρ τῶν χρημάτων ἡ κτήσις· οὐκ ἐπειδὴ μόνον, τῆς τελευτῆς ἐπιστάσης, ἐνταῦθα μένοντα, οὐδεμίαν ὄνησιν παρέχει τῶ ταῦτα συνάγοντι, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν χρημάτων ὧδε μενόντων τὰς ὑπὲρ τούτων εὐθύνας μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ἀπαιτεῖσθαι ἀναγκάζεται. Ἔστι καὶ ὅτε πολλάκις</p>
---	---

<p>во҃ри нѣкоєи припадши дже въ илѣннехѣ напасти, напрасно мно гоє присжцие богатствоу стажѣвѣ· и, иже зѣло ѹбо гыихѣ въ оубожѣншии и сна, на къждо днь̄ естъ видѣти сьлоуѣщаа сѧ о дх̄овнѣи же оубо коупли, ниже е дино естъ такоуѣихѣ боати сѧ ко҃гда сама во извѣ ста прѣбываесть и недвижима нигде же паѣ трѣбѣ емь еѧ, тамо много намь подаеъ ажє из неѧ ѹтѣхы </p>	<p>καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς μετὰ τοὺς πολλοὺς πόνους, καὶ τοὺς ἰδρώτας, καὶ τὰς ταλαιπωρίας, καθάπερ καταγίδος τινὸς προσπεσοῦσης τῆς τῶν πραγμάτων περιστάσεως, ἀθρόον ὁ πολλὴν τὴν περιουσίαν τοῦ πλοῦτου κεκτημένος, τῶν σφόδρα πενήτων γέγονε πενέστερος. Καὶ ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔστιν ἰδεῖν συμβαίνοντα. Ἐπὶ μέντοι τῆς πνευματικῆς ἐμπορίας οὐδὲν ἔστι τοιοῦτον δεῖσαι ποτε· αὕτη γὰρ βεβαία μένει καὶ ἀκίνητος, καὶ ἔνθα μάλιστα χρῆζομεν αὐτῆς, ἐκεῖ πολλὴν ἡμῖν παρέχει τὴν ἐξ αὐτῆς παραμυθίαν.</p>
<p>Ико оубо врѣмѧ инамы мола сѧ аще ѱ оубо самыи онь вьнесеь спѣхѣ о дх̄овнѣи сен коупли и ниже ко҃гда прѣстанемь о сѣмь пекжще сѧ иже исправлѣет сѧ намь и гажє ѡстѣжѣжциихѣ намь страсти, многыиь въ дѣннеь въ вѣгь съвратихомь јако да инаше е҃же ѡ съвѣсти извѣщенне, многыѧ оуплодим сѧ сла доети ни бо сие естъ тьчиѧ искомоє јако да на къ ждо днь̄ зде прих̄одимь и о тѣхѣ Ѡдръжно влесто слъши мь иво аще не хотѣли вихомь что приобрѣ тати ѡ иже зде влестаго прих̄ождениа и ѡ постнаго врѣмене, сна не тькио ничтоже на ползоуѣтъ, нж и болшемоу осѣждениоу вина бждеть егда толика попечениа приемь, и трижде прѣбываемь ѱ ниже гнѣвливыи приоудо бен бждеть ниже таростивыи, въ кротость прѣ ложит сѧ ниже мьстѣливыи, въ любовиждриє себе в водити ниже иже о илѣннехѣ мрзозкъ, ѡстѣпить (70а) страсти, на милостына себе оуправить и е҃же нищыхѣ оупитаниа ниже влждныи цѣломждрь влжди ниже и же о тьщетиѣи сен славѣ пишоуѣи, навькнеть сѧ прѣ зираги ѱ истинныѧ желати славы ни иже о любви е҃же о̄ искрнеьмь лѣнивь,</p>	<p>γ'. Ὡς οὖν καιρὸν ἔχομεν, παρακαλῶ, κἂν γοῦν τὴν αὐτὴν ἐκεῖνοις εἰσενέγκωμεν σπουδὴν περὶ τὴν πνευματικὴν ταύτην ἐμπορίαν, καὶ μηδέποτε παυσώμεθα τοῦτο μεριμνῶντες, εἴ τι κατώρθωται ἡμῖν, καὶ εἴ τινα τῶν ἐνοχλούντων ἡμῖν παθῶν διὰ τῆς πολλῆς ἀγρυπνίας εἰς φυγὴν ἐτρέψαμεν, ἵν' ἔχοντες τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος πληροφορίαν, πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν ἡδονήν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ ζητούμενον, ἵνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐνταῦθα, παραγινώμεθα καὶ περὶ τῶν αὐτῶν συνεχῶς ἀκούωμεν, καί, τὴν τεσσαρακοστὴν πᾶσαν νηστεύοντες ὤμεν. Εἰ γὰρ μὴ μέλλοιμέν τι κερδαίνειν ἐκ τῆς ἐνταῦθα συνεχοῦς ἐλεύσεώς τε καὶ παραινέσεως, καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς νηστείας καιροῦ προσφέρειν τι τῶν χρησίμων εἰς τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ταῦτα οὐ μόνον ἡμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει, ἀλλὰ καὶ μείζονος ἡμῖν κατακρίσεως ἀφορμὴ γενήσεται, ὅταν τοσαύτης ἐπιμελείας ἀπολαύοντες, οἱ αὐτοὶ διαμένωμεν, καὶ μήτε ὁ ὀργίλος ἐπεικῆς γένηται, μήτε ὁ θυμώδης εἰς πραότητα μεταβάλλοιτο, μήτε ὁ (53, 94) βάσκανος εἰς φιλοφροσύνην ἑαυτὸν ἐναγάγη, μήτε ὁ περὶ τὰ χρήματα μεμηνώς, ἀποστάς τοῦ πάθους, πρὸς ἐλεημοσύνην ἑαυτὸν παρασκευάσῃ καὶ τὴν τῶν πενήτων διατροφήν, μήτε ὁ ἀκόλαστος σῶφρων γένοιτο, μήτε ὁ περὶ τὴν κενὴν ταύτην δόξαν ἐπτοημένος μάθῃ ταύτης ὑπερορᾶν, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐφίεσθαι</p>

възставишь себе накаже|ть не твѣниа
мытарен не быти мни, *аще бо
възлю|бите любящѣхъ вы рѣ, что
избытъно творите| не ли и мытарѣ
тоже творять;* (Мт 5:46)

Нж да накажетъ| свои помысль и врагы
кротцѣ зрѣти и мног о нѣ| любовь
овьмвалѣти и аще не симь привждемь
стра|стемь, и нынихъ ихже въ нѣ
раждаемьныхъ, всегда| зде прихѣдѣше и
ѡдръжнѣе члсто слышание приемлѣше|
и толика оученна наслѣднеше и дже ѿ
поста нма|ше помощь, которое намь
есть прощение что же ѿбѣтъ (!)|

Ръци бо ли мола *аще* отроуа твое
видиши еже на кждо днѣ| въ оучилище
ѿхѣдѣша ни едино же более тало
приобрѣта|ща еда кротокъ бждеш; не
ли же и отрокоу раны възлѣжи|ши, и
оучителѣ похѣшиши; таже аще оуѣси
яко таже ѡво| о оуцителѣ въсѣ бывають
и ничтоже оскдѣвають лѣно|сть же
твоего отроуате вина въсѣмь бы, не
въсѣко ли држ|вение на отрока
прѣложиши вины ѿемь оуцителѣ; *тоже*
и зде быти праведно мы бо какоже
оуниихом са ѿ бнѣ блго|дѣти, яко
члда любимаа на кждо днѣ въ
оучилище сие при|зываетъ; дхѣное
оучение вамь прѣлагаемь не таже ѿ|
своелъ мысли вѣщаѣше нж таже ѿ блкы
бѣствныили| писани намь данаа, сна на
срѣдѣ прѣложше и сна члсто|
въглаголаше

Аще оубо намь въсѣко дръжновение
по|казавшемь и о конхѣдо она пжть
добродѣли наста|вльше, вы въ тѣхъ не
бываєте, помыслѣте елика и нам| есть
волѣзнь и вамь оукоризна яко да не
более рекж| (70б) и боцѣи неповинны нѣ

δόξης, μήτε ὁ περὶ τὴν ἀγάπην τὴν περὶ
τὸν πλησίον ῥάθυμος, διαναστήσας
αὐτὸν παιδεύσει, μὴ μόνον τῶν τελωνῶν
μὴ εἶναι ἐλάττων, (Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, φησί, τί περισσὸν
ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τι αὐτὸ
ποιοῦσιν;) (Μτ 5:46) ἀλλ' ἵνα
παρασκευάζῃ αὐτοῦ τὸν λογισμὸν καὶ
τοὺς ἐχθροὺς ἡμέρωσ ὄρᾶν, καὶ πολλὴν
περὶ αὐτοὺς τὴν ἀγάπην ἐπιδείκνυσθαι.
Ἐὰν μὴ τούτων περιγενοίμεθα τῶν
παθῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ἡμῖν
τικτομένων, καθ' ἐκάστην ἐνταῦθα
παραγινόμενοι, καὶ συνεχοῦς ἀκροά-
σεως ἀπολαύοντες, καὶ τοσαύτης διδα-
σκαλίας μετέχοντες, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς
νηστείας ἔχοντες βοήθειαν, ποῖα ἡμῖν
ἔσται συγγνώμη; Ποῖα δὲ ἀπολογία;

Εἶπε γὰρ μοι, παρακαλῶ, εἰ τὸν παῖδα
τὸν τὸν θεάσει καθ' ἐκάστην ἀπιόντα
ἡμέραν εἰς τὸ διδασκαλεῖον, καὶ τοῦ
χρόνου προϊόντος μηδὲν πλέον ἐκεῖθεν
κερδαίνοντα, ἄρα ἀνεκτῶσ οἶσεις; οὐχὶ
δὲ καὶ τῷ παιδί μάστιγας ἐπιθήσεις, καὶ
τῷ διδασκάλῳ μέμνη; εἶτε εἰ μάθοις, ὅτι
τὰ μὲν παρὰ τοῦ διδασκάλου πάντα
γένηται, καὶ οὐδὲν λείπεται, ἢ δὲ
ῥαθυμία τοῦ παιδὸς αἰτία πάντων
καθέστηκεν, οὐχὶ πᾶσαν τὴν
ἀγανάκτησιν ἐπὶ τὸν παῖδα μεταθήσεις,
τῆς αἰτίας ἀφεις τὸν διδάσκαλον; Τὸ
αὐτὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα γίνεσθαι δίκαιον.
Ἡμεῖς γάρ, καθάπερ ἐτάχθημιν παρὰ
τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ὡς τέκνα
πνευματικὰ καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὸ
διδασκαλεῖον τοῦτο καλοῦντες, τὴν
σωτηριώδη διδασκαλίαν ὑμῖν
παρατίθεμεν, οὐ τὰ ἀπὸ τῆς οἰκειας
διανοίας φθεγγόμενοι, ἀλλὰ τὰ παρὰ τοῦ
Δεσπότηου διὰ τῶν θείων Γραφῶν ἡμῖν
δωρηθέντα διδάγματα, ταῦτα εἰς μέσον
προτιθέντες, καὶ ταῦτα συνεχῶσ
ἐνηχοῦντες.

Εἰ τοίνυν, ἡμῶν πᾶσαν σπουδὴν καὶ
ἀγρυπνίαν ἐπιδεικνυμένων, καὶ ἐφ'
ἐκάστης ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς
ὀδηγούντων, ὑμεῖς τοῖς αὐτοῖς
ἐπιμένετε, ἐννοήσατε ὅση καὶ ἡμῖν
ἔσται ὁδύνη, καὶ ὑμῖν ἢ κατὰγνωσις, ἵνα
μηδὲν πλέον εἶπω. Εἰ γὰρ καὶ

показоуеѣтъ еже ни единого же оскж|
 дѣвати ихже на ваше възграждение
 прострѣвшеми, нж о|баче понеже
 промыслаѣем сѧ о спѣни нашемъ, не
 можем| кротцѣ носити зане и оуцителне
 егда видить оуце|ника ниутоже более
 плодаца ѿ егова дръзновеина, не| такоже
 ли сълоуци сѧ болить и неджрѣеть, зра
 себе, въ|соуе троудца сѧ Сиа нинѣ глѧ,
 не да опецѣла ваша| любовь, нж да
 въздвигнѧ и оуготова ниже съпроста
 протѣзати тѣло постомъ, ниже бездоев
 и соуетно днѣ| стѣла уетвородесатницѧ
 прѣтещи и что глѧ днѣ стѣ|ла
 уетворо:тѣцѧ (!) и гдѣ же намъ пѣваеѣтъ
 ниже единѣ въсѣко| днѣ прѣсилати
 каковыи любо въ всеми годици живо|та
 въ немже аще не прибытокъ дѣховень
 себѣ прилага|емъ или ради молитвы ли
 исповѣданнемъ ли бл҃готво|рениемъ ли
 дроугынимъ нѣкоимъ дѣланиемъ
 дѣховнымъ|
 аще во павель иже толикъ и
 дълготѣлесень иже неизрѣ|нныа оны глѧ
 слышавъ ихже до днешнѣго никтѣ|же
 разоумѣ зваше глѧ по всѧ днѣ
 оумирающъ въ| ваша хвалѧ (1 Кор
 15:31) оуца на, тако сице себе изда
 вѣдамъ им|же о бл҃гоусти издавааше,
 тако при самои смѣрти бы|вати на къждо
 днѣ и иже во ѣство не приемѣше еи|же
 во смѣрти вси пѣлжимъ, сие
 любопрѣние изво|лениа его изправи аще
 и ѿлкоубецъ бѣ множѣе и|хъ
 съблюдаше ради еже многыихъ спѣниа|

аще оубо онь еже толикыими оукрашень
 испра|вени и такоже оубо вѣстникъ на
 земли павлѣ|емъ на коемждо дръздаше
 приобрѣтати и къ иже| о истинѣ
 вѣдамъ опльвѣти сѧ и коупла
 дѣховнѧ|ж себѣ събирати и николиже
 прѣстаати; которы| вихомъ оубо мы

ἀνευθύνους ἡμᾶς δεῖκνυσι τὸ μηδὲν
 παραλιπεῖν τῶν εἰς τὴν ὑμετέραν
 οἰκοδομὴν ἠκόντων, ἀλλ' ὁμως ἐπειδὴ
 κηδόμεθα τῆς ὑμετέρας σωτηρίας, οὐ
 δυνάμεθα πρῶως φέρειν. Ἐπει καὶ ὁ
 διδάσκαλος ἐπειδὴν ἴδει τὸν μαθητὴν
 μηδὲν καρποῦμενον παρὰ τῆς αὐτοῦ
 σπουδῆς, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἄλγει καὶ
 ὀδυνᾶται, ὁρῶν ἑαυτὸν μάτην
 πονοῦμενον.

δ'. Ταῦτα λέγω νῦν, οὐχ ἵνα λυπήσω τὴν
 ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλ' ἵνα διεγείρω καὶ
 παρασκευάσω, μήτε ἀπλῶς κατατείνειν
 τὸ σῶμα τῇ νηστείᾳ, μήτε εἰκὴ καμάτην
 τὰς ἡμέρας τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς
 παρατρέχειν. Καὶ τί λέγω τὰς ἡμέρας
 τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς ὅπου γε ἡμᾶς
 προσήκει, μήτε μίαν ὅλως ἡμέραν
 παραπέμπεσθαι, εἰ οἷόν τε, ἐν παντὶ τῷ
 χρόνῳ τῆς ζωῆς, ἐν ἧ μὴ κέρδος
 πνευματικὸν ἑαυτοῖς ἐναποτιθέμεθα, ἢ
 δι' εὐχῆς, ἢ δι' ἐξομολογήσεως, ἢ δι'
 εὐποίας, ἢ δι' ἐτέρας τινὸς ἐργασίας
 πνευματικῆς;

Εἰ γὰρ Παῦλος ὁ τοσοῦτος καὶ
 τηλικούτος, ὁ τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα ῥήματα
 ἀκούσας, ἃ μέχρι τῆς σήμερον οὐδεὶς
 ἔγνω, ἐβόα λέγων· Καθ' ἐκάστην ἡμέραν
 ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύχησιν
 (1 Κορ 15:31)· διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι
 οὕτως ἑαυτὸν τοῖς κινδύνοις τοῖς ὑπὲρ
 τῆς εὐσεβείας ἐξειδίδου, ὡς παρ' αὐτὸν
 (53, 95) τὸν θάνατον γίνεσθαι ἐφ'
 ἐκάστης ἡμέρας, καὶ ὅπερ ἡ φύσις οὐκ
 ἐδέχετο (ἐνὶ γὰρ θανάτῳ πάντες
 ὑποκείμεθα) ὑπὸ ἡ φιλονεικία τῆς
 προαιρέσεως αὐτοῦ κατῶρθου, εἰ καὶ ὁ
 φιλόανθρωπος Θεὸς ἐπὶ πλέον αὐτὸν
 διετήρει διὰ τὴν τῶν λοιπῶν σωτηρίαν·

εἰ τοίνυν ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτος κομῶν
 κατορθώμασι, καὶ καθάπερ ἄγγελος ἐπὶ
 τῆς φαινόμενος, καθ' ἐκάστην
 ἐσπούδαζε κερδαίνειν, καὶ πρὸς τοὺς
 ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κινδύνους
 παρατάττεσθαι, καὶ τὴν ἐμπορίαν τὴν
 πνευματικὴν ἑαυτῷ συλλέγειν, καὶ
 μηδέποτε ἴστασθαι· ποῖαν ἂν σχοίημεν

<p>ниѣли ѿбѣ иже не тъкмо въѣѣ (71а) сѣщи поущши, нж и толикыниъ сѣгрѣшениемъ подлежащени нхже ѿ ѣдино тъкмо намъ иже доволно, въ самжа погыбѣ ли пропасть съводити и не ѣдино же твораше дръзновеи е понѣ оубо сиа ѿзправлѣти егдаже самъ тѣи Ѡвръѣта л сѣ би множѣе не тѣниѣ ѣдино сѣгрѣшение ниѣл, нж и болшаа и гнѣбнивь былъ би и блждливь и лихонимецъ и мь стѣбнивь и гаростень и ниже сиа изправлѣти хощеть ни же добродѣбныиъ дѣлесемъ касати сѣ, коемоу во проуе было би спѣнна оупование сиа глѣа и глѣа не прѣстаа тако да къждо слышѣшихъ, еже о дроугѣ дроугѣ сѣбѣ лѣкование при емъ ѿ нхже нами глѣмихъ, дръзнетъ скорѣе, ѿ еже стж жаемыиъ страстей ѿзмѣнивь и сѣ, къ здравноу възыти и къ добродѣли дѣланию хытра сѣбѣ сътворити небо w болны тѣлесѣ аще и тѣмани врачъ положитъ лѣкованиа, бола и же не вставаѣтъ трыпѣти ажѣ ѿ лѣкованиа цѣлѣж нж множѣе драхлогѣ повьнегда положити врачевн не оста ваѣжщъ строупоу ѿмѣтаа сие и не приметъ ажѣ ѿ не го ползж никтоже оубо ѿ блго мждрогѣшихъ похору ли би врачеваа тже ниъ въсѣ приносѣщоу тѣмжде Ѡбразомъ и зде, мы по лѣкование же ѿ оученна дховна го оуготовельше, полагаемъ ваше же би оубо проуе ѿ Ѡставаѣти строупомъ и цѣлѣвоа ползевати сѣ и прѣ мѣнившѣ сѣ неджга, къ истинномоу здравноу възыти тако во и вы многыа ползж чювьство примете, и мы не малж ниѣемъ оутѣхж зраше тако пръвѣе стра жджшихъ, сице скоро къ здравноу възшедшихъ овьчѣи а Кждо оубо вѣ мола вы аще и не пръвѣе, понѣ оубо ѿ ннѣшнѣ го да дръзаетъ еже</p>	<p>ἡμεῖς ἀπολογίαν, οἱ μὴ μόνον πάντων ὄντες ἔρημοι τῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτοις ἐλαττώμασιν ὑποκείμενοι, ὧν καὶ ἐν μόνον ἡμῖν προσὸν ἰκανὸν εἰς αὐτὸ τῆς ἀπωλείας τὸ βάραθρον καταγαγεῖν, καὶ μηδεμίαν ποιούμενοι σπουδὴν, κἂν γοῦν ταῦτα διορθοῦν; ὅταν δὲ ὁ ἑαυτοῦ πολλὰκις εὐρίσκοιτο, μὴ μόνον ἐν ἐλάττωμα ἔχων, ἀλλὰ καὶ πλείονα, καὶ ὀργίλος ἦ, καὶ ἀκόλαστος, καὶ πλεονέκτης, καὶ βάσκανος, καὶ θυμώδης, καὶ μήτε ταῦτα διορθοῦν βούλοιο, μήτε τῶν τῆς ἀρετῆς ἔργων ἐφάπτεσθαι, ποῖα λοιπὸν ἂν γένοιτο σωτηρίας ἐλπίς; Ταῦτα λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ἵνα ἕκαστος τῶν τὸ κατάλληλον ἑαυτῷ φάρμακον δεχόμενος ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν λεγόμενων, σπουδᾶσθι ταχέως, καὶ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ἀπαλλαγεῖς πρὸς ὑγίειαν ἐπανελθεῖν, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν ἑαυτὸν ἐπιτήδειον καταστήσαι. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν καμνόντων τὰ σώματα, κἂν μυριάκις ὁ ιατρὸς ἐπιθῆ τὰ φάρμακα, ὁ δὲ ἄρρωστος μὴ ἀνέχηται ἐπιμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ φαρμάκου θεραπείαν, ἀλλὰ πολλὰκις δυσχεραίνων μετὰ τὸ ἐπιθεῖναι τὸν ἱατρὸν, οὐκ ἀνεχόμενος τῆς ἀλγηδόνος ἀπορρίπτει τοῦτο, καὶ μὴ καταδέξοιτο τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν, οὐδεὶς ἂν τῶν εὖ φρονούντων μέμψαιτο τῷ ἱατρῷ τῷ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα εἰσαγαγόντι· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐνταῦθα ἡμεῖς μὲν τὸ φάρμακον τὸ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῆς πνευματικῆς κατασκευάσαντες ἐπιτίθεμεν· ὑμέτερον δὲ ἂν εἴη λοιπὸν καὶ ἀνέχεσθαι τῶν ἀλγηδόνων, καὶ τῆς θεραπείας ἀπόνασθαι, καὶ ἀπαλλαγέντας τῆς νόσου πρὸς τὴν ἀληθῆ ὑγίειαν ἐπανελθεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτοὶ πολλὴν τῆς ὠφελείας τὴν αἴσθησιν λήψεσθε, καὶ ἡμεῖς οὐ μακρὰν ἔξομεν τὴν παραμυθίαν, ὀρῶντες τοὺς πρότερον κάμνοντας, οὕτω ταχέως πρὸς ὑγίειαν ἐπανελθόντας.</p> <p>ἼΕκαστος τοίνυν ὑμῶν, παρακαλῶ, εἰ καὶ μὴ πρότερον, κἂν γοῦν ἐκ τοῦ παρόντος σπουδαζέτω, ὅπερ οἶδεν</p>
--	--

Звѣдѣ стѣжаше моему съгрѣше|ни
 нинихъ проуинихъ страсти, сие изсѣцати
 ѿ дшл| и блгоуствивѣмь помысломь,
 какоже оубо мечь нѣкы| (716) ДХовень
 приемь, тако себе страсти да
 прѣмѣнѣ|еть дарова во намь бѣ
 помысль доволень и можшь аще|
 възхощемь малы прозрѣти, комоуждо
 еже въ нѣ ражда|емьихъ страсти
 прибывати

Ради сего и стѣиныхъ на|мь житиа и
 жизни бѣствныими писани възписоу|
 остѣви дХовнаа блгоудѣть тако да
 навикше тако тѣ|мжде сжше нашимь
 ѣствомь, въсѣкаа доброудѣна|
 исправиша, не лѣнимъ сѣ о семь дѣлани
 или не тѣ|мжде нашимь ѣствомь бѣше
 блныи павель; распалѣ|ж во сѣ въ еже
 мжжа любовь и ради сего члсто его
 обра|щаа не прѣстаа и какоже въ
 прѣвообразны образь въ| еговж дшл
 възираж, изоудивлѣа сѣ страданиомь|
 прѣзрѣниѣ мжжствоу прѣмножство
 любви аже| къ боу неизувѣтныа и
 помыслѣж тако весь доброудѣ|лемь
 съборь, единь влкъ въсхотѣвъ, исправи и
 нѣ къ|ждо, ниже сълогуное изпрѣвити
 хошеть

Кто оубо| нѣ избавить ѿ мжкы
 неизнолимьа егдаже и тѣм|жде намь
 овещь ѣствомь и тѣм|жде страстемь
 по|дежашь и въ толицѣ врѣмени
 вѣднѣ бывь, на к|ждо днь какоже реши,
 влачимь колѣблемь и съвором| потлажа
 емь ѿ нхже проповѣди ратоуащинихъ иже|
 и мнѣше его многожди оумерша то проуе
 како въ дѣ|ло въведше оубиистѣвныи
 свой нравь, тако ѿ|ставлѣахъ
 Оврѣтаеть ли сѣ кто нѣ толи|ко
 величество доброудѣли показавы тако
 неради|выихъ и толицѣ лѣности себе
 издавшихъ; нж да| не ѿ нашго азьика

ἐνοχλοῦν αὐτῷ ἐλάττωμα τῶν ἄλλων
 πλέον παθῶν, τοῦτο ἐκτέμνειν τῆς
 ψυχῆς, καὶ τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ,
 καθάπερ μαχαίρα τινὶ πνευματικῇ
 χρώμενος, οὕτως ἑαυτὸν τοῦ πάθους
 ἀπαλλαττέτω. Δέδωκε γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς
 λογισμὸν ἀρκοῦντα, καὶ δυνάμενον, εἰ
 βουλευθῆιμεν μικρὸν διαβλέψαι,
 ἐκάστου τῶν ἐν ἡμῖν τικτομένων παθῶν
 περιγίνεσθαι.

Διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἁγίων ἡμῖν ἀπάντων
 τοὺς βίους καὶ τὴν πολιτείαν διὰ τῶν
 θεῶν Γραφῶν ἀνάγραφτον
 καταλέλοιπεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις,
 ἵνα μαθόντες, ὡς τῆς αὐτῆς ἡμῖν ὄντες
 φύσεως, ἅπαντα τὰ τῆς ἀρετῆς
 κατάρθωσαν, μὴ ῥαθυμῶμεν περὶ τὴν
 ταύτης ἐργασίαν.

ε'. Ἡ οὐχὶ τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἦν ὁ
 μακάριος Παῦλος; Ἐκκαίομαι γὰρ εἰς
 τὸν τοῦ ἀνδρὸς πόθον, καὶ διὰ τοῦτο
 συνεχῶς αὐτὸν περιστρέφω οὐ
 παύομαι, καὶ ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπον
 εἰκόνα τινά, εἰς τὴν τούτου ψυχῆν
 ἐνορῶν, ἐκπλήττομαι τῶν παθῶν τὴν
 ὑπεροψίαν, τῆς ἀνδρείας τὴν
 ὑπερβολήν, τοῦ φίλτρου τοῦ πρὸς τὸν
 Θεὸν τὸ διάπυρον, καὶ λογίζομαι, ὅτι
 πᾶσαν τῶν ἀρετῶν τὴν συναγωγὴν εἰς
 ἄνθρωπος βουλευθεὶς κατάρθωσε· καὶ
 ἡμῶν ἕκαστος οὐδὲ τὸ τυχὸν κατορθοῦν
 βούλεται.

Τις (53, 96) οὖν ἡμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς
 κολάσεως τῆς ἀπαραιτήτου, ὅταν καὶ
 τῆς αὐτῆς ἡμῖν κοινωνῶν φύσεως, καὶ
 τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ὑποκείμενος, καὶ ἐν
 τοσαύτῃ καιρῶν δυσκολίᾳ γεγονώς,
 καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν,
 ἐλκόμενος, σπαραττόμενος, καὶ δημοσίᾳ
 συρόμενος ὑπὸ τῶν τῷ κηρύγματι
 πολεμούντων, οἱ καὶ νομίσαντες αὐτὸν
 πολλάκις τεθνάναι, τότε λοιπὸν, ὡς εἰς
 ἔργον ἀγαγόντες τὴν φονικὴν αὐτῶν
 γνώμην, οὕτω κατέλιπον;

Εὐρίσκεται τις ἡμῶν τοσοῦτον μέγεθος
 ἀρετῆς ἐπιδεικνύμενος, οὕτως
 ἀναπεπτωκότων, καὶ τοσαύτη ῥαθυμία
 ἑαυτοῦς ἐκδεδοκότων; Ἄλλ' ἵνα μὴ
 παρὰ τῆς ἡμετέρας γλώττης ἀκούητε τὰ

<p>слышите также ѿ бл҃гаго сего исправления и мѣжство еже о бл҃гочести проповѣдѣ въсегда показоваше нѣждно е҃го слышати Гл҃ашоу е҃гда бо въ нѣжди бѣ ради а҃же лѣжаѣ(72а)ломь прѣлѣсти, также своа повѣдovati сице бо е҃ ше е҃моу се тѣжко и мръско такоже и прѣлагати сѧ и николиже хотѣти ѡхъ на срѣдѣхъ въвести нѣ и дрѣ зати себе нарицати хоулиника и гонителѣ понеже бо много видѣ нѣждѣ о ѡже зашити о҃ста прѣлѣ стникомь и мало дати прѣпоконце о҃унимыиь, сице нѣкако научѣть по многоиухъ доу҃гѣ рѣци <i>о немже аще кто дрѣзаетъ въ немждрости гл҃ѧ, дрѣ зѧ ѡ азъ</i> (2 Кор 11:21) съмотри дѣша бѣлюви-вѣ не тѣкмо дрѣзѧ ти, нѣ и немждрие вещь наричетъ наказоу҃хъ нѧ, ни колиже простѣ и безѣ нѣждѣ и ниже единомѣ нѣ дѧшюу также нами бываемаѧ ѡзснлати аще ли же нѣци ѿ нѧ оврацѣт сѧ бл҃гое что дѣлаеми <i>о немже аще кто дрѣзаетъ рѣ къ немждрости гл҃ѧ дрѣзѧ ѡ азъ</i> (2 Кор 11:21) сиѣ понеже много жрѧ нѣждѣ, дрѣзѧ ти хоушѣ и немжд-рию дѣло показати <i>еврѣе сѣтъ, ѡ азъ израилите сѣтъ, ѡ азъ е҃ваѣниѣ авраѣмѣ сѣ,</i> <i>ѡ азъ</i> (2 Кор 11:22)</p> <p>о ѡже о҃во велие мѣдоу҃еть, да не мнѧт остаати нѧ ибо и мы, тѣмжеде о҃вцим сѧ также на вѣ <i>сложителе хвѣ сѣтъ не мѣдоу҃хъ гл҃ѧ пачѣ азъ</i> (2 Кор 11:23)</p> <p>Зри ми зде възлюблене бл҃гаго сего дѣши добро дѣлѣхъ понеже бо и дрѣзость и немждрость нарѣ бывшеѣ ѡмь ѡ а҃же въ толицѣхъ нѣжди бывѣ, ни тако же доволенъ бѣ рѣныиѣмь нѣ е҃гда хотѣше себе гавити многож мѣрож о нѣхъ прѣмѣтѧ ща тако да не кто помыслить ѿ салюубна е҃го сна вѣщати, пакы</p>	<p>παρὰ τοῦ μακαρίου τούτου κατορθώματα, καὶ τὴν, ἀνδρείαν, ἣν ὑπὲρ τοῦ τῆς εὐσεβείας κηρύγματος καθ' ἑκάστην ἐπεδείκνυτο, ἀναγκαῖον αὐτοῦ ἀκοῦσαι λέγοντος. Ἦνίκα γὰρ εἰς ἀνάγκην κατέστη διὰ τὴν τῶν ψευδαποστόλων ἀπάτην τὰ ἑαυτοῦ διηγείσθαι· οὕτω γὰρ ἦν αὐτῷ τοῦτο βαρὺ καὶ ἐπαχθές, ὡς καὶ ἀναδύεσθαι, καὶ μηδέποτε βούλεσθαι ταῦτα εἰς μέσον ἄγειν, ἀλλὰ καὶ τολμᾶν ἑαυτὸν καλεῖν βλάσφημον, καὶ διώκτην· ἐπειδὴ δὲ πολλὴν εἶδε τὴν ἀνάγκην, ὑπὲρ τοῦ ἀπορῥᾶψαι τὰ στόματα τῶν ἀπατεῶνων, καὶ μικρὰν δοῦναι τὴν παραγυρὴν τοῖς μαθητευομένοις, οὕτω πῶς ἤρξατο μετὰ τὸ πολλὰ ἕτερα εἰπεῖν· <i>Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κάγω</i> (2 Кор 11:21). Σκόπει ψυχὴν φιλόθεον, οὐ μόνον τόλμαν, ἀλλὰ καὶ ἀφροσύνην τὸ πρᾶγμα καλεῖ, παιδεύων ἡμᾶς μήποτε ἀπλῶς ἄνευ ἀνάγκης, καὶ μηδενὸς καταναγκάζοντος, τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγενημένα ἐκπομπεύειν, εἰ γε τινες ἐξ ἡμῶν εὐρεθεῖεν. ἀγαθὸν τι ἐργασάμενοι. <i>Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, φησίν, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κάγω</i> (2 Кор 11:21)· τοῦτ' ἐστίν, ἐπειδὴ πολλὴν ὀρῶ τὴν ἀνάγκην, τολμῆσαι βούλομαι, καὶ ἀφροσύνης ἔργον ἐπιδείξασθαι. <i>Ἐβραῖοι εἰσι, κάγω· Ἰσραηλιταὶ εἰσι, κάγω· σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι, κάγω</i> (2 Кор 11:22).</p> <p>Ἐπὶ τούτοις, φησὶ μέγα φρονοῦσι· μὴ νομιζέτωσαν λείπεσθαι ἡμᾶς· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς τῶν αὐτῶν μετέχομεν. εἶτα ἐπήγαγε, <i>Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ</i> (2 Кор 11:23).</p> <p>С'. Θεά μοι ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, τοῦ μακαρίου τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τόλμαν καὶ ἀφροσύνην ἐκάλεσε τὸ γεγενημένον ὑπ' αὐτοῦ, καίτοι εἰς τοσαύτην ἀνάγκην καταστάς, οὐδὲ οὕτως ἠρκέσθη τοῖς εἰρημένοις· ἀλλ' ὅτε ἐμελλεν ἑαυτὸν δεικνύουσι πολλῶ τῷ μέτρῳ ἐκείνους ὑπερακοντίζοντα, ἵνα μὴ τις νομίση ἀπὸ φιλαυτίας αὐτὸν ταῦτα φθέγγεσθαι,</p>
--	---

немаждриє нарицаєть еже ѿ него| бывшеє
 тьчиа не глашь еда не вѣмь тако вѣщъ|
 твора мнозѣмь приставени и не мнѣ
 лѣпо; нж| многоа ма нжда въ сие
 сьринжвши ижнждае|(72б)тъ тѣмже
 простите ма рѣ прѣвезоумноу глы
 вѣщаща| семоу аще и сѣни оупѣвим сѧ
 мы иже толикаа вѣмена грѣ|ховъ
 имаще належаща и множѣє едино
 малѣ изправлѣ|жще что и ниже сие въ
 скробица помышлениемь хра|ничи не
 оставлѣемь нж ради еже за ажє ѿ флкъ
 оу|ловити славж, изсилажще и на срѣдѣ
 прѣложжше| и ради безвѣременнаго сего
 клопота иже ѿ бѧ въ|здаанна себе лишаа-
 ще| нж блныи сжи таковоє что не пож-
 рѣтъ нж что| *слогы хѣи сжтъ прѣне-*
мждоуа глѧ пачє азѧ (2 Кор 11:23)

Таже проує она въ срѣдѣ ведеть иже
 лжеапо|столи не бѣхж показавше како
 во иже ѧ иети|нж рѣтоуащеи и къ иже
 забавити проповѣд|ниоу блгоуєстна,
 въсѣ твораще и таже неполе|зичишаа
 помышлениоу подвижжше рек во оубо|
 пачє азѧ ѿчитаєть проує таже мжжетва
 (!) свое|го изправленна и глеть въ
троудѣхъ ижлиха| въ ранахъ прѣболе въ
сьмрьтєхъ множѣє (2 Кор 11:23)

что| Глѣши странно что и прѣславно
 есть еже ѿ тебе| глємоє есть во множає
 сьмрьтъ прѣтрьпѣти и рѣ| аще и не
 искоуєсомь, нж разоуємь оуѧ нѧ|ко
 тако непрѣстанно себе такowymь
 бѣдамь|и|здаваашє ради проповѣди, иже
 сьмрьтъ ємоу ра|ждаащж нж бѧ блгодѣ
 въ самыихъ срѣдѣ| бѣдамь, стра|ца
 сьхранѣашє такоже оуѧмы|нимь много
 бывати ѿ него ползж *въ сьмрьтѣ| рѣ*
многажди ѿ жидовъ патижди ветырн-
дєсѧ| тѣ развѣ единоа приахъ трици
палицами би|ша ма единоа каменнемь
повишж ма три|ци стоплєнь быхъ ноць

пάλιν ἀφροσύνην καλεῖ τὸ παρ' αὐτοῦ
 λεγόμενον, μονονουχὶ λέγων· μὴ γὰρ
 οὐκ οἶδα, ὅτι πρᾶγμα ποιῶ τοῖς πολλοῖς
 προσιστάμενον, καὶ οὐκ ἐμοὶ πρέπον;
 ἀλλ' ἡ πολλὴ με ἀνάγκη εἰς τοῦτο
 συνωθήσασα ἐκβιάζεται· διὸ σύγγνωτέ
 μοι, φησί, παραφροσύνης ῥήματα
 φθεγγομένῳ. Τοῦτου κἀν τὴν σκιὰν
 μιμησόμεθα ἡμεῖς οἱ τοσαῦτα φορτία
 ἁμαρτημάτων ἔχοντες ἐπικείμενα, καὶ
 πολλάκις ἐν τι βραχὺ κατορθοῦντες, καὶ
 οὐδὲ τοῦτο εἰς τὰ ταμεία τῆς διανοίας
 φυλάττειν ἀνεχόμενοι, ἀλλὰ διὰ τὴν
 παρὰ τῶν ἀνθρώπων θηρᾶσθαι δόξαν
 ἐκπομπεύοντες, καὶ εἰς μέσον
 προτιθέντες, καὶ διὰ τῆς ἀκαίρου ταύτης
 φλυαρίας τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀμοιβῆς
 ἑαυτοὺς ἀποστεροῦντες. Ἀλλ' οὐχ ὁ
 μακάριος οὗτος τοιοῦτὸν τι πέπονθεν.
 Ἀλλὰ τί; *Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι*, φησί,
παραφρονῶν λέγω, ὑπὲρ ἐγώ· (2 Кор
 11:23)

εἶτα λοιπὸν ἐντεῦθεν ἐκεῖνα εἰς μέσον
 ἄγει, ὧν οἱ ψευδαπόστολοι οὐδὲν ἦσαν
 ἐπίδειγμένοι. Πῶς γὰρ οἱ καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ πολεμοῦντες, πρὸς τὸ ἐμπο-
 δίσαι τῷ κήρυγματι (53, 97) τῆς ἐυσε-
 βείας πάντα διαπραττόμενοι, καὶ τῶν
 ἀφελεστέρων τὰς διανοίας παρασα-
 λεύοντες; Εἰπὼν τοίνυν, *ὑπὲρ ἐγώ*, ἀπα-
 ριθμεῖται λοιπὸν τὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ
 κατορθώματα, καὶ φησίν· *Ἐν κόποις*
περισσότερως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόν-
τως, ἐν θανάτοις πολλάκις (2 Кор 11:23).

Τὶ λέγεις; Ἐξέον τί καὶ παράδοξόν ἐστὶ
 τὸ παρὰ σοῦ λεγόμενον. Ἐστὶ γὰρ
 πολλάκις θάνατον ὑπομεῖναι; Ναί,
 φησίν, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ
 γνώμῃ· διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι τοιοῦτοις
 διηνεκῶς ἑαυτὸν κινδύνοις ἐξεδίδου διὰ
 τὸ κήρυγμα τοῖς θάνατον αὐτῷ
 τίκτουσιν, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐν
 αὐτοῖς μέσοις τοῖς κινδύνοις τὸν
 ἀθλητὴν διεφύλαττεν, ὥστε τοῖς
 μαθητευομένοις πολλὴν γίνεσθαι παρ'
 αὐτοῦ τὴν ὠφέλειαν. *Ἐν θανάτοις, φησί,*
πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις
τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς
ἐρράβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρίς
ἐνανάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ

<p>и днь въ глажеинѣ ство(73а)рихъ пжт шествна иногажди бѣды рѣками бѣды развоиники бѣды ѿ рождени бѣды ѿ азыкъ бѣды въ лжебратии бѣды въ градѣхъ бѣды въ пѣсты ни бѣды въ мори (2 Кор 11: 23–26)</p> <p>Да не съпроста прѣтичемъ въ злюбленіи рѣнаа кождо во сихъ о себѣ тьниа, пжунж намъ показоуетъ искоушенен нж пж тъшествиемъ рѣ иногажди ниже бѣдѣ рѣками нж многыи разлунны бѣды и въсѣ съ иног- мь прѣмножет- вомъ трѣпѣше и по сихъ въсѣ, паки рѣ въ трюдѣ и подвижѣ въ бдѣннхъ иногажди въ д лчвѣ ѿ жажди въ пос- тѣхъ иногажди въ студи ни ѿ наготѣ свѣне вънѣшнїхъ (2 Кор 11:27–28)</p> <p>Зри паки инжа пжунж намъ искоушени приѿверъзаемжж рек во развѣ вънѣшнїхъ, ѿврѣже оставшаа волша достоина быти рѣнїхъ и ниже до сего ста нж па кы нѣ оуцитъ оветоанноу ѿ сьннѣмъ нже трѣ пѣше сице гла нападенїем и еже по въса днїи, попуенїе въсѣхъ црѣквъ (2 Кор 11:28)</p> <p>се паки и сѣн пра вило исправленїе тьниа сълоуѣет са въ сїа сего възвода конечн- врѣхъ добродѣли па чѣль рѣ въсѣхъ црѣвъ (2 Кор 11:28)</p> <p>не едином и двѣма и три ма нж въсѣмъ еже по въселенѣи ѣликж во слнцѣ овзираетъ земаа своа лоуѣа поустї въ, толикж и блннїи сжн имѣше пѣчѣль ѿ омы шленїе видѣ ли ширинж дшїи; видѣ ли помысла величство; и прочее наводѣщї паки, въсѣ па коже рещи рѣнаа съкрываеетъ кто во немощнѣ етъ рѣ и не немощноуж кто съблжнѣет са и не азъ раждизаж са (2 Кор 11:29)</p> <p>Днѣво колико мжжа сего лю воподобне колико бдѣнїе колико попуенїе (73б) котораа мати сице разтрѣзоует са</p>	<p>πεποίηκα, ὁδοιπορίαὶς πολλάκις κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λιπασῶν, κινδύνοις ἐκ γένου, κινδύνοις ἐξ ἔθνων, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, κινδύνοις ἐν πόλεσιν, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ. (2 Κορ 11: 23–26).</p> <p>Μὴ ἀπλῶς παρατρέχωμεν, ἀγαπητοί, τὰ εἰρημένα· ἕκαστον γὰρ τούτων καθ' ἑαυτὸ μόνον πέλαγος ἡμῖν ὑποδείκνυσι πειρασμῶν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ὁδοιπορίαν μίαν εἶπεν· ἀλλ', Ὀδοιπορίαὶς, φησί, πολλάκις· οὐδὲ κίνδυνον ποταμῶν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους κινδύνους, καὶ πάντα μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς ὑπέμεινε. Καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντα πάλιν φησὶν· Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῶ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός (2 Κορ 11:27–28).</p> <p>ζ'. Ὅρα πάλιν ἄλλο πέλαγος ἡμῖν πειρασμῶν ἀνοιγόμενον. Εἰπὼν γὰρ, Χωρὶς τῶν παρεκτός, ἠνίκατο ὅτι τὰ παραλειφθέντα πλεονα εἰκὸς εἶναι τῶν εἰρημένων. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔσθη, ἀλλὰ πάλιν ἡμᾶς διδάσκει τὰς ἐπισυστάσεις, καὶ τὰς συστροφὰς αἱς ὑπέμεινεν, οὕτω λέγων· Ἡ ἐπισύστασίς μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν (2 Κορ 11:28). Ἴδου πάλιν καὶ τοῦτο ἱκανὸν κατόρθωμα, εἰ καὶ μόνον τυγχάνει, εἰς αὐτὴν αὐτὸν ἐναγαγεῖν τὴν ἄκραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς· Ἡ μέριμνα, φησί, πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν (2 Κορ 11:28), οὐχὶ μίᾳς, καὶ δύο, καὶ τριῶν, ἀλλὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην. Ὅσην γὰρ ἡλιος διατρέχει γῆν τὰς οἰκείας ἀκτίνας ἀφείεις, τοσαύτην καὶ ὁ μακάριος οὗτος εἶχε τὴν μέριμναν καὶ τὴν φροντίδα. Εἶδες πλάτος ψυχῆς; εἶδες διανοίας μέγεθος; Καὶ τὸ ἐξῆς δὲ ἐπαγόμενον πάλιν ἅπαντα, ὡς εἶπεῖν, τὰ εἰρημένα ἀποκρύπτει. Τίς γὰρ ἀσθενεῖ, φησί, καὶ οὐκ ἀσθενῶ· τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι (2 Κορ 11:29);</p> <p>Βαβαῖ, πόση τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἡ φιλοστοργία· πόση ἡ ἀγρυπνία· πόση ἡ μέριμνα. Ποῖα μήτηρ οὕτω διακόπτεται τὰ σπλάγγνα τοῦ παιδὸς αὐτῆς</p>
---	---

<p>ЛТРОБОА ОТРОУАТИ ЕА ПАΛΙΝΟΥ ΟΓΝΙЦЕА ѿ на одрѣ лежашоу, такоже блн_и ежи о иже на коелждо мѣстѣ волашихъ паче немощноу аше и о съблажнѣжшихъ сѧ раждизаше сѧ Сьмотри во ми обливениа павление не рѣ кто съблажнѣет сѧ ѿ азѣ скрѣвѧ нж разпалѣа сѧ рѣ промышление намъ неджга павлѣа и тьчиа не павлѣеть запалѣема себе и го рашѧ вънѣтрѣдоу о иже съблазны трьпѧщи хъ вѣдѣ Ико въ много дѣлжнѧ пакы изтѧгохъ оушение и сна, про рекѣ днѣ сътрѣвити тако да мало еже ѿ постныа волѣ зни ослабити сѧ възможете нж не вѣмъ како въпа дѣ въ богатство изправлений еѧго сего такоже ѿ оустрьмленен водъ зѣлнѣиши хъ, сице лзыкъ привлѣ ши тѣмже до сего съставѣ слово, мола ваша любо вь, вынж сие въ помыслѣ оврацати и сие мыслити ѡ сто тако тѣмжеде намъ овець е ствомъ и тѣмжеде страстемъ подлежа и хждожество инѣа оукорно и бл гопрѣ- обидно и кѡже шїа ѿ о дѣлателници стож понеже съвѣща и възхотѣ къ иже добродѣли волѣзней и себе издати, и достойна себе оустроити еже по дѣлати оу еѧго дѧа, нескжднѣишаго насладити сѧ вышнѣго любовѣстна</p> <p>И мы оубо аще възхв цемъ также о немъ показати, ништоже възвранѣшю е иже тожде насладити сѧ любовѣстивъ во вѣка и хв цеть въсѣмъ ѿкомы сїти сѧ и въ оубѣдѣние истинѣ при ити (1 Тим 2:4)</p> <p>Достойны ѡбо себе оуготовѣмъ и съ оусерднемъ то плымъ добродѣли венерь оубо нѣкогда възпримѣмъ ѿ еже въ нѧ страстиа изправление обьавлѣше, хждо жны себе съдѣлаимъ къ иже дѧоу прилтне егоже вж ди въсѣмъ намъ</p>	<p>πυρέττοντος, καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης κειμένου, ὡς ὁ μακάριος οὗτος ὑπὲρ τῶν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ ἀσθενούντων μᾶλλον ἠσθένει, καὶ ὑπὲρ τῶν σκανδαλιζομένων ἐπυροῦτο;</p> <p>Σκόπει γὰρ μοι λέξεως ἔμφασιν. Οὐκ εἶπε, τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ λυποῦμαι; ἀλλὰ Πυροῦμαι, φησί, τὴν ἐπίτασιν ἡμῖν τῆς ὀδύνης δηλῶν, καὶ μονονουχί δεικνύς ἐμπυριζόμενον ἑαυτόν, καὶ καιόμενον ἐνδοθεν ὑπὲρ τῶν τὰ σκάνδαλα ὑπομενόντων.</p> <p>Οἶδα ὅτι εἰς πολὺ μῆκος ἐξέτεινα τὴν διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα προηρημένος σήμερον συστειλαί, ἵνα μικρὸν ἐκ τοῦ τῆς νηστείας πόνου ἀνεθῆναι δυνηθῆτε· ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἐμπεσῶν εἰς τὸν πλοῦτον τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀγίου τούτου, καθάπερ ὑπὸ ρύμης ὑδάτων σφοδροτάτης, οὕτω τὴν (53, 98) γλῶτταν παρεσύρην. Διὸ μέχρι τούτου στήσας τὸν λόγον, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην διηνεκῶς τοῦτον ἐν διανοίᾳ περιφέρειν, καὶ τοῦτο λογίζεσθαι συνεχῶς ὅτι τῆς αὐτῆς ἡμῖν κοινωνῶν φύσεως, καὶ ταῖς αὐτοῖς πάθεσιν ὑποκείμενος, καὶ ἐπιτήδευμα ἔχων εὐτελες καὶ εὐκαταφρόνητον, καὶ δέρματα ῥάπτων, καὶ ἐπὶ ἐργαστηρίου ἐστηκῶς, ἐπειδὴ ἠβουλήθη καὶ ἠθέλησε πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους ἑαυτὸν ἐκδοῦναι, καὶ ἄξιον ἑαυτὸν καταστήσαι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δαψιλεστέρας ἀπῆλαυσε τῆς ἀνωθεν φιλοτιμίας.</p> <p>Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἐὰν βουληθῶμεν τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι, οὐδὲν τὸ κωλῦον τῶν αὐτῶν ἡμᾶς ἀπολαῦσαι Φιλότιμος γὰρ ὁ Δεσπότης, καὶ Βούλεται πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν (1 Τим 2:4).</p> <p>Ἄξιους τοίνυν ἑαυτοὺς κατασκευάσωμεν, καὶ μετὰ προθυμίας ζεύσεως τῆς ἀρετῆς ὄψε γοῦν ποτε ἐπιλαβώμεθα, καὶ τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν τὴν διόρθωσιν ἐπιδειξάμενοι ἐπιτηδεῖους ἑαυτοὺς ἀπεργασώμεθα πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος ὑποδοχὴν· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιοθῆναι, χάριτι</p>
---	---

<p>спѣвити сѧ бл҃гоу́дѣтиѧ и ѿлѡлюбиѣ(74а)мь г҃а нашегѡ іс҃ѹ х҃а съ нилѡке ѿцѡу коупноу ст҃олѡу д҃хѡу слава дрѣжѣва чѣсть нинѣ и приснои въ вѣкы вѣкомь амі :—</p>	<p>καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.</p>
--	---

ΠΡΙΛΟЖЕНИЕ 2.

Λεξεми, които липсват в *σθβрк*

Ακο всички словоформи към дадена лексеμα превеждат една и съща гръцка дума, посочва се само един пример; ако превеждат различни гръцки думи, дава се пример за превода на всяка от гръцките думи.

- βεζιζβεΰετѣнѣ ѡφατος: βεζѣиζβεΰετѣно ѡφατος (69a);
 βεскрѣмилиение ἄσιτία: βεζкрѣмилениа ἄσιτίας (69a);
 βεστрашние σπουδή: βεζ'εστραшние σπουδῆς (69a);
 благопрѣвидѣнѣ еὐκαταφρόνητος: бл҃гопрѣвидѣно еὐκαταφρόνητον (73б);
 благотворѣние εὐποιΐα: бл҃готворѣниѣмь εὐποιΐας (70б);
 благоумѣнѣ еὐγνωμόνος: бл҃гоуμнѣ еὐγνωμόνος (68a);
 блждѣливѣ ἀκόλαστος: блждлиѣвь ἀκόλαστος (71a);
 вѣгѣ φυγή: вѣгѣ φυγῆν (69б); *Сим*;
 вѣдѣнѣ δύσκολος: вѣднѣ (вѣвѣ) δυσκολία (71б); *ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим*;
 вѣвести, -βεζж εισάγειν: вѣвезѣте εισαγάγητε (69a);
 вѣдржзѣти πηγνύναι: вѣдржзи ἔπηξεν (67б);
 вѣсписовати ἀναγράφειν: вѣзписоуѧ ἀνάγραπτον (71б);
 годѣице χρόνος: годѣици χρόνω (70б);
 дароносѣти δωροφορεῖν: дароносѣть δωροφορεῖ (68б);
 длѣготѣлесѣнѣ τηλικούτος: длѣготѣлесѣнь τηλικούτος (70б);
 длѣжина μήκος: длѣжинѣ μήκος (73б);
 достѣгнѣти ἀπαντᾶν: достѣгнѣте ἀπαντήσητε (69a); *ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим*;
 достѣзѣти καταλαμβάνειν: достѣзѣѣть καταλαμβάνει (68a); *ЙоЕШ; Сим*;
 дрѣхловѣти δυσχεραίνειν: дрѣхловѣ дуσχεραίνων (71a) (в *Шест. Йоан* Екзарх – дрѣхлѣствовѣти);
 дѣлатѣльница ἐργαστηρίον: дѣлатѣльници ἐργαστηρίου (73б);
 зѣльнѣ σφοδρός: зѣлнѣишичѣ σφοδρότατης (73б); *КПр УЕ; ЙоЕБ*;
 зѣлѣство σφοδρότης: зѣлѣства σφοδρότητος (68a);
 забавѣти ἐμποδίζειν: забавѣти ἐμποδίσαι (72б);
 запалѣти ἐμπυρίζειν: запалѣѣма ἐμπυρίζόμενον (73б);
 зашѣти ἀπορράπτειν: зашѣти ἀπορράψαι (72a);
 землѣдѣльникѣ γηπόνος: землѣдѣльникѣ γηπόνος (68a);
 игрѣние σκίρτημα: игрѣниа σκίρτήματα (67б);
 извѣгѣнѣ περισσός: извѣгѣνѣно περισσόν (70a);

издавати ἐκδιδόναι: издаваеѣтъ ἐκδιδῶσιν (68a);
 изложити καθέλκειν: изложити καθελκύσαι (68a); *КПр УЕ; КПр АмА₃*;
 изнжждати ἐκβιάζειν: изнжждаеѣтъ ἐκβιάζεται (72a);
 изογдивлати ἐκπλήσειν: изογдивлаѣа сѣ ἐκπλήττομαι (71б);
 исилати ἐκπομπεύειν: исиллажѣе ἐκπομπεύοντες (72б);
 испытovati διερευνᾶν: испытovati διερευνᾶσθαι (68a); *Сим*;
 истагнжти ἐξετάζειν: истагнжѣе ἐξέτεινα (73б);
 истажовати ἀπαιτεῖν: истажовати ἀπαιτεῖσθαι (69б);
 исѣцати ἐκτέμνειν: исѣцати ἐκτέμνειν (71a);
 крѣмитель κυβερνήτης: крѣмитель κυβερνήτης (68a); *ЙоЕШ*;
 крѣмительница τροφός: крѣмителница τροφός (68б); *ЙоЕШ*;
 лѣжеапостолъ ψευδαπόστολος: лѣжеапостоли ψευδαπόστολοι (72б);
 лѣжевратни ψευδάδελφοι: лѣжевратни ψευδαδέλφοι (73a);
 лѣкование φάρмаκον: лѣкование φάρмаκον (71a);
 лѣпо прѣпон: лѣпо прѣпон (72a); *КПр УЕ; КПр АмА₂; КПр АмА₃; ЙоЕШ; ЙоЕБ*;
Сим;
 любовждріе φιλοφροσύνη: любовждріе φιλοφροσύνη (69б); *Сим*;
 любоводовіе φιλοστοργία: любоводовіе φιλοστοργία (73a);
 любоврѣніе φιλονεικία: любоврѣніе φιλονεικία (70б); *Сим*;
 любовѣстивъ φιλότιμος: любовѣстивъ φιλότιμος (73б);
 любовѣстие φιλοτιμία: любовѣстия φιλοτιμίας (73б);
 малство βραχύ τι: малствоβѣмъ βραχύ (68б); *ЙоЕБ; Сим*;
 малѣ βραχύς: въ малѣ βραχύ (72б); *КПр УЕ; АмА₂; Сим*;
 мѣстѣливъ βάσκανοάκτης: мѣстѣливый βάσκανος (69б);
 наказовати παιδεύειν: наказоѣж παιδεύων (72a);
 наροι пѣсѣка ἀκτή: нѣроѣ (пѣсѣка) ἀκταῖ (68б);
 нахождение ἐμβολή: нахождениа ἐμβολάς (68б);
 неджговати ὀδυνᾶν: неджгѣѣтъ ὀδυνᾶται (70б); *КПр УЕ*;
 неизмолимъ ἀπαραίτητος: неизмолимый ἀπαραιτήτου (71б);
 неисѣтѣннъ/неисѣтѣннъ διάπυρος (!): неизѣтѣннъ διάπυρον (71б);
 немощновати ἀσθενεῖν: немощнѣѣтъ ἀσθενεῖ (73a); *КПр УЕ*;
 немждріе ἀφροσύνη: немждріе ἀφροσύνην (72a); *КПр УЕ*;
 немждростъ ἀφροσύνη: немждростъ ἀφροσύνην (72a);
 нерадивъ ἀναπεπτωκότος (ἀναπίπτω): нерадивый ἀναπεπτωκότων (71б); *КПр УЕ*;
 низѣведение καταγώγιον: низѣведениа καταγώγια (68б);
 низѣвлѣци καθέλκειν: низѣвлѣци καθελκύσαι (68a);
 низѣсыпати/нисѣсыпати καταβάλλειν: низѣсыпати καταβαλεῖν (68a);
 обоѣвати ἐγγυμνάζειν (?): обоѣвати ἐγγυμνάζεσθαι (68a);
 обоѣити ἐγγυμνάζειν: обоѣити γυμνάσωμεν (67б); *ЙоЕШ; Сим*;
 оѣсѣвлѣци сѣ/осѣвланци сѣ ἐπαποδύειν: оѣсѣвлѣѣет сѣ ἐπαποδύεται (67б);
 огница огниѣж палимъ πυρέττοντος (πυρέσσω): (палимоѣ) οἰгниѣа πυρέττοντος (73б);
 одрѣжно συνεχῶς: ~~Одрѣжно~~ ὑλστο συνεχῶς (69б);

одръжкнѣ συνεχής: ὀδρῆκνῆε υλστο συνεχοῦς (70a);
 оmlадити ἀκμάζειν: оmlаждѣше ἀκμαζούση (67b);
 оmlаждѣннѣ νεарός: оmlаждѣннѣмь νεαρῶ (67b);
 оmyшлѣннѣ φροντίς: оmyшлѣннѣ φροντίδα (73a);
 оплѣвати сλ παρατάσσειν: оплѣвѣти παρατάττεσθαι (70b);
 оскждѣвати λείπειν: оскждѣвати λείλειπται (70b);
 отѣврѣсти αινίσσεσθαι: ѿврѣзе ἠνίξατο (73a); *ΚΠρ УЕ; ΚΠρ AmA₃; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 отѣсѣтѣжкати/отѣжкати ἐνοχλεῖν: ѿсѣтѣжѣжцихѣ ἐνοχλούντων (69b);
 отѣнитати ἀπαριθμεῖν: ѿнѣтаеть ἀπαριθμεῖται (72b);
 плавание ναυτιλία: плавания ναυτιλίας (68b); *AmA₂; ЙоЕШ; Сим;*
 поврѣжнѣ αἰγιαλός: поврѣжнѣ αἰγιαλοῖ (68b);
 подѣлежати ὑποκείσθαι: подѣжимь ὑποκείμεθα (70b); *ΚΠρ УЕ; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 показовати (ἐπι)δεικνύειν: показоваше δείκνυσι (71b) показоует ἐπιδείκνυται (69a); *ΚΠρ AmA₃; ЙоЕШ; Сим;*
 потѣжати σύρειν: потѣжаемь συρόμενος (71b); *ЙоЕШ; Сим;*
 приготовавати παρασκευάζειν: приготоваѣть παρασκευάζει (67b);
 приотѣврѣжати ἀνοίγειν: приѿврѣжаемжж ἀνοιγόμενον (73a);
 припользѣнѣ ἐπωφελής: припользѣни ἀνοιγόμενον (69a);
 присѣжнѣ περιουσία: присѣжнѣ περιουσίαν (69b);
 приоудовѣнѣ ἐπιεικής: приоудовѣн ἐπιεικής (69b);
 промѣшлати сλ κηδεῖν: промѣшлѣем сλ κηδόμεθα (70b); *ΚΠρ AmA₃; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 простирати сλ κατατείνειν: простирати сλ κατατείνειν (67b); *ΚΠρ УЕ; AmA₂; ЙоЕШ; Сим;*
 протѣжати κατατείνειν: протѣжати κατατείνειν (70b); *ЙоЕШ; ЙоЕБ;*
 прѣвоображѣнѣ ἀρχέτυπος: прѣвоображѣннѣ ἀρχέτυπον (71b); *ЙоЕБ; Сим;*
 прѣвезоумнѣ παραφροσύνη: прѣвезоумноу παραφροσύνης (72b);
 прѣволе ὑπερβαλλόντως : прѣволе ὑπερβαλλόντως (72b);
 прѣдѣсѣлагати παρακατατιθέναι: прѣсѣлагати παρακαταθέσθαι (68a);
 прѣжирати ὑπερορᾶν: прѣжирати ὑπερορᾶν (70a);
 прѣмножѣство ὑπερβολή: прѣмножѣство ὑπερβολήν (71b); *ΚΠρ УЕ;*
 прѣмѣтати ὑπερακοντίζειν: прѣмѣтѣжца ὑπερακοντίζοντα (72a); *ЙоЕБ; Сим;*
 прѣнемждроуѣ παραφρονῶν: прѣнемждроуѣ παραφρονῶν (72b);
 прѣпокоичѣ παραψυχή: прѣпокоичѣ παραψυχήν (72a);
 прѣсылати ὑπερβαλλόντως: прѣсилати παραπέμπεσθαι (70b);
 прѣтицати паратрѣχειν: прѣтичѣмь паратрѣχωμεν (73a); *ЙоЕШ;*
 прѣтрьпѣвати ὑπομένειν: прѣтрьпѣваемь ὑπομένομεν (69a);
 пѣтиждѣ πεντάκις: пѣтижди πεντάκις (72b);
 разгрѣвати θερμαίνειν: разгрѣваемь θερμαινόμενα (68a);
 разлѣти сλ διαλύειν: разлѣет сλ διαλύηται (68a);
 разлѣнѣвати сλ ἀποκναίειν (?): разлѣнѣвати сλ ἀποκναίειν (67b);
 распалѣти сλ πυροῦν; ἐκκαίειν: распалѣѣ πυροῦμαι (73b) распалѣѣ ἐκκαίομαι (71b);

растоιανιη σταθμός: растоιανια σταθμοί (68б); *AmA₂; KΠp AmA₃; ЁoEШ; Cим*;
 ρατοβατι πολεμεϊν: ρατοβατιнихъ πολεμουντων (71б);
 ρѣнь ακτάς: ρѣни ακτάς (68б);
 салюлюбие φιλαυτία: салюлюбия φιλαυτίας (72а);
 седморница εβδομάς: седморница εβδομάδας (69а); *ЁoEШ; Cим*;
 страдалъць αθλητής: страдалъца αθλητήν (72б); *KΠp UE*;
 соуєтно μάτην: соуєтно μάτην (69а); *KΠp UE*;
 съводити καταγεϊν: съводити καταγαγεϊν (71а); *ЁoEШ; ЁoEB; Cим*;
 сълогъноує τὸ τυχόν: сълогъноує τὸ τυχόν (71б);
 съмащрагати σκοπεϊν: съмащрагати σκοπεϊν (69а);
 сънавъкнжти καταμανθάνειν: сънавъкнжти καταμαθεϊν (68б);
 съпростираги сѧ κατατείνειν: съпростираги сѧ κατατείνειν (67б);
 съпротѧгнжти κατατείνειν: съпротѧгнжти сѧ κατέτεινα (67а);
 съсѧвлєниє σύστασις: съсѧвлєниюу σύστασις (67б); *ЁoEШ; ЁoEB; Cим*;
 сътопиги ναυαγεϊν: сътопленъ έναύγησα (72б);
 тврѣдъни ασφάλεια: тврѣдынеѧ ασφαλείας (69а);
 оудивляги ἐκπλήσειν: оудивлягємо ἐκπληττομένη (68а);
 оупитание διατροφή: оупитания διατροφήν (70а);
 оуплодиги καρποῦν: оуплодиги καρπωσώμεθα (69б);
 оупокавати сѧ διαναπαύειν: ѡпокавати сѧ διαναπαύεσθαι (68б);
 оупокаги сѧ διαναπαύειν: оупокагѧ сѧ διαναπαύηται (68а);
 оупокогиги сѧ διαναπαύειν: оупокогивше διαναπαυσάμενοι (69а);
 оупокогиги διαναπαύειν: оупокогєть διαναπαύει (67б);
 оусъпиваги κατακομίζειν: оусъпивагєть κατακομίζει (67б);
 оухъщренъ ἐπιτήδειος: оухъщрено ἐπιτήδειος (68а); *KΠp AmA₃; ЁoEШ*;
 оухъщрєниє ἐπιτήδευμα: оухъщрєниємъ ἐπιτηδέυματος (69а); *KΠp AmA₃; Cим*;
 оучилище διδασκαλεϊον: оучилище διδασκαλεϊον (70а);
 хрѧврохъждожньъ ἀριστοτέχνης: хрѧврохъждожнаго ἀριστοτέχνου (68б);
 хъждожньъ ἐπιτήδειος: хъждожны ἐπιτηδείους (73б);
 цѣломъдръ σώφρων: цѣломъдръ σώφρων (70а); *Cим*;
 четвородєсѧтница Τεσσαρακοστή: четвородєсѧтници Τεσσαρακοστής (68б);
 ширина πλάτος: ширина πλάτος (73а); *ЁoEШ; Cим*;
 шиги ράπτειν: шигѧ ράπτων (73б); *KΠp UE; ЁoEШ*;
 тѧвлєньѧ ἀφελής: тѧвлєннѧише ἀφελεστέρα (67а);
 тѧрєстивъ θυμώδης: тѧрєстивыи θυμώδης (69б);
 тѧрєстньѧ θυμώδης: тѧрєстєнь θυμώδης (71а).

ПРИЛОЖЕНИЕ 3.

Лексеми, които в *стѡрк* имат до 5 употреби или се употребяват само в един паметник, независимо от броя на фиксациите

алчъва λιμός: алчвѧ λιμῶ (73а); *рдк; стѡрк Евх1Супр1; ЁoEШ; ЁoEB; Cим*;
 безвѣрѧменньѧ ἄκαιρος: безвѣрѧменнаго ἄκαιρου (72б); *рдк; стѡрк Евх1Супр1; KΠp UE*;

- βεζδoβъ eíkῆ̄ βεζδoβъ eíkῆ̄ (70б): ρδκ; стbрк Cυnp1;
- βεσλωβeсънѣ ἄλογος βεζσλωβeсннѣх̄ ἄλόγων (68б): ρδκ; стbрк Cυnp5; КПр АmА3;
 ЙoЕШ; ЙoЕБ; Cим;
- βεραμнѣнѣ ἀναίσχυντος βεραμннѣ ἀνάσχοιντο (69а) (аористен оптатив 3 л. мн. от ἀνέχω – смесване с ἀναίσχυντος?): ρδκ; стbрк Cυnp1;
- благoуcтнѣвѣ eυσεβῆς бл̄гoуcтнѣвѣмъ eυσεβεῖ (71а): ρδκ; стbрк Cυnp1; КПр АmА3;
 Cим;
- благoуcтнe eυσεβεια бл̄гoуcтнa eυσεβείας (72б): ρδκ; стbрк Cυnp9; КПр АmА3;
 КПр АmА2; Cим;
- вѣдѣннe ἀγρυπνία вѣдѣннe ἀγρυπνίαν (69а): ρδκ; стbрк Евx2Cυnp1Pул1; КПр УЕ;
 Cим;
- вeснa ἕαρ βeснж ἕари (68а): ρδκ; стbрк Cин1; ЙoЕШ; ЙoЕБ; Cим;
- влaучнѣ ἔλκειν влaучнѣ ἐλκόμενος (71б): ρδκ; стbрк Cυnp9; КПр УЕ; ЙoЕШ;
- вѣзгpаждeннe οἰκοδομή вѣзгpаждeннe οἰκοδομήν (70б): ρδκ; стbрк Cυnp1; Cим;
- вѣздoушнѣнѣ ἀέριος вѣздoушннѣх̄ ἀέρων (68а): ρδκ; стbрк Cυnp1; ЙoЕШ; ЙoЕБ;
- вѣoбpазнѣнѣ διατυποῦν вѣoбpажeнo διατετυπωμένον (68б): ρδκ; стbрк Cυnp1; КПр УЕ;
 КПр АmА2; Cим;
- вѣcтѣннѣкѣ ἄγγελος вѣcтннѣкѣ ἄγγελος (70б): ρδκ; стbрк Зoгp1Mαp2Cυnp1;
- гнѣвλнѣнѣ ὀργίλος гнѣвλнѣнн̄ ὀργίλος (69б): ρδκ; стbрк Cин1; ЙoЕШ; Cим;
- гоннѣтeль διώκτης гоннѣтeлѣ διώκτην (72а): ρδκ; стbрк Cυnp3; Cим;
- дoвpoдѣтѣлѣ/дoвpoдѣтeлѣ ἀρετή дoвpoдѣтeлѣмъ ἀρετῶν (71б): ρδκ; стbрк Cин1; КПр
 АmА3;
- дoвpoдѣтѣлѣнѣ/дoвpoдѣтeлѣнѣ ἀρετή дoвpoдѣтeлнa τῆς ἀρετῆς (71б): ρδκ; стbрк Евx1;
 КПр УЕ;
- дpжвeннe ἀγανάκτησις дpжвeннe ἀγανάκτησιν (70а): ρδκ; стbрк Cυnp1;
- нзвѣcтѣ βέβαιος нзвѣcтa βεβαία (69б): ρδκ; стbрк Cυnp3; ЙoЕШ; ЙoЕБ;
- нзвѣщeннe πληροφορία нзвѣщeннe πληροφορίαν (69б): ρδκ; стbрк Евx1Cυnp1; КПр
 УЕ; КПр АmА2; ЙoЕШ; Cим;
- нзнм̄ждѣтн̄ κατασκεῖλει нзнм̄ждѣтн̄ε κατασκεκληκός (67а): ρδκ; стbрк Cυnp1;
- нспpавлaтн̄ днoρθοῦν ρδκ; стbрк Евx2Cин1Cυnp2; КПр УЕ; КПр АmА2;
- касaтн̄ eλ ἄπτεσθαι касaтн̄ eλ ἄπτωνται (69а): ρδκ; стbрк Cυnp5; КПр УЕ; КПр
 АmА2; КПр АmА3;
- клoпoтѣ φλυαρία κлoпoтa φλυαρίας (72б): ρδκ; стbрк Евx1;
- кoлѣвaтн̄ σπαράσσειн̄ кoлѣвeлѣмъ σπαραττόμενος (71б): ρδκ; стbрк Зoгp1Mαp1Ac1
 Cυnp2; КПр АmА2; КПр АmА3;
- кoнѣчнѣнѣ ἄκρος кoнeчн̄ ἄκραν (73а): ρδκ; стbрк Pул2; КПр УЕ; КПр АmА3; ЙoЕШ;
 ЙoЕБ; Cим;
- кpoтѣцѣ ἡμέρωс̄ кpoтѣцѣ ἡμέρωс̄ (70а): ρδκ; стbрк Cυnp1; Cим;
- лнxoннѣцѣ πλεονέκτης лнxoннѣцѣ πλεονέκτης (71а): ρδκ; стbрк Евx1; КПр УЕ; Cим;
- лншaтн̄ ἀποστερεῖн̄ лншaтн̄ε ἀποστεροῦντες (72б): ρδκ; стbрк Зoгp1Mαp1; КПр УЕ;
 Cим;
- лoгчa ἀκτίς лoгчeлѣмъ ἀκτίσι (67б): ρδκ; стbрк Евx1Cυnp4; КПр УЕ; КПр АmА3;
 ЙoЕШ; ЙoЕБ; Cим;
- лѣннѣвѣ ράθυμος лѣннѣвѣ ράθυμος (70а): ρδκ; стbрк Ac1Cαv1Cυnp2; КПр УЕ; ЙoЕШ;
 ЙoЕБ; Cим;

- λ'βνιτι σα ῥαθυμείν λ'βνιμ σα ῥαθυμῶμεν (71б): *ρδκ; стбрк Сунрб; КПр АтА₂; ЙоЕШ; Сим;*
 λ'βтнъгъ θέρος λ'βтнаго τοῦ θέρου (68а): *ρδκ; стбрк Сунр1; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 маслина ἐλαία маслинъ ἐλαίας (68а): *ρδκ; стбрк Син1; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 мръзъкъ ἐλαχθής мръско ἐλαχθές (72а): *ρδκ; стбрк Евх1; КПр АтА₂; Сим;*
 мѣрило μέτρον мѣрила μέτρα (67б): *ρδκ; стбрк Син1; КПр АтА₂;*
 мѣдровати φρονεῖν мѣдровець φρονοῦσι (72а): *ρδκ; стбрк Евх1Сунр2; КПр УЕ;*
 наводити ἐπάγειν наводѣць ἐπήγαγε (73а): *ρδκ; стбрк Евх1Сунр1; ЙоЕШ; Сим;*
 нагота γυμνότης наготѣ γυμνότητι (73а): *ρδκ; стбрк Сунр2; ЙоЕШ;*
 нападение ἐπισύστασις нападеннем ἐπισύστασις (73а): *ρδκ; стбрк Сунр1;*
 насыщение κόρος насыщение κόρον (68б): *ρδκ; стбрк Сунр2; КПр УЕ;*
 недвижимъ ἀκίνητος недвижима ἀκίνητος (69б): *ρδκ; стбрк Евх2Клоц1Сунр1;*
 неиз(д)реченьъ ἄφατος неизрѣннѣ ἄφατον (68б): *ρδκ; стбрк Евх4Сунр1; КПр УЕ;*
 Сим;
 неполезнь ἀνόνητος неполезна ἀνόνητα (69а): *ρδκ; стбрк Евх1Сунр1; КПр УЕ;*
 непрѣстанно διηνεκῶς непрѣстанно διηνεκῶς (67б): *ρδκ; стбрк Евх3; ЙоЕБ; Сим;*
 нескъднъ даυιλής нескъднѣшиаго даυιλεστέρας (73б): *ρδκ; стбрк Евх1; КПр УЕ;*
 ЙоЕШ;
 нѣкако πῶς нѣкако πῶς (72а): *ρδκ; стбрк Сунр3; КПр АтА₂; КПр АтА₃; ЙоЕШ;*
 Сим;
 обльгъвити ἀνιέναι обльгит ἀνέντες (68б): *ρδκ; стбрк Сунр1Зогр.лл.1;*
 объзирати/озирати διατρέχειν обзираеть διατρέχει (73а): *ρδκ; стбрк*
Зогр1Мар1Сав1Сунр2;
 обѣстоиание/оестоиание ἐπισύστασις обѣстоанию ἐπισυστάσεις (73а): *ρδκ; стбрк Син3;*
 обѣявляти/обявляти ἐπιδεικνύειν обѣявѣти ἐπιδεικνυσθαι (70а): *ρδκ; стбрк*
Евх1Сунр2; ЙоЕШ;
 обѣщити σα μετέχειν ὄβциμ σα μετέχομεν (72а): *ρδκ; стбрк Сунр1; КПр УЕ; КПр*
АтА₂;
 опасение ἀκρίβεια опасениемъ ἀκριβείας (68а): *ρδκ; стбрк Сунр3;*
 печалити λυπεῖν опечѣл λυπήσω (70б): *ρδκ; стбрк Сунрб; Сим;*
 слаба ἄνεσις славаж ἄνεσιν (67б): *ρδκ; стбрк Евх2; КПр УЕ;*
 славлѣние ἄνεσις ослаблениа ἀνέσεώς (69а): *ρδκ; стбрк Сунр1; КПр УЕ; КПр УЕ;*
 слабляти/ослабѣти (са) ἀνιέναι ослабѣеть ἀνειῖσα (67б): *ρδκ; стбрк Сунр2; КПр*
УЕ; ЙоЕШ; Сим;
 острити θήγειν острити θήγειν (68а): *ρδκ; стбрк Сунр3; ЙоЕШ; Сим;*
 отължати ὑποχωρεῖν ὠλѣγует ὑποχωρεῖ (67б): *ρδκ; стбрк Евх2Сунр1Зогр.лл.; КПр*
УЕ; КПр АтА₂; КПр АтА₃; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 отънждоу ἐκεῖθεν ὠнждоу ἐκεῖθεν (67б): *ρδκ; стбрк Сунр1; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 отърѣзати ἐκτέμνειν ὠрѣзати ἐκτέμνειν (68а): *ρδκ; стбрк Зогр1Мар1; КПр АтА₂;*
 ЙоЕШ; Сим;
 палимъ πυρέττων (прич.-прил. от πυρέσσειν) палимоу (огницеа) πυρέττοντος (73б):
ρδκ; стбрк Евх1Син1Ен1Сунр2; ЙоЕШ;
 плещивати πτοεῖν плещоуаи ἐπτοημένος (70а): *ρδκ; стбрк Сунр1;*
 плодити καρποῦν плодѣща καρπούμενον (70б): *ρδκ; стбрк Зогр2Мар2; ЙоЕШ; Сим;*

πλοῦτι ναυτίλασθαι πловѣщинхъ ναυτιλλομένους (686): *ρδκ; στбрк Сунр1; ЙоЕШ;*
 повѣдовати διηγείσθαι повѣдовати διηγείσθαι (72a): *ρδκ; στбрк Сунр3; ЙоЕШ; Сим;*
 пользѣвати сѧ ὠφελεῖν ползѣвати ὠφελήσει (696): *ρδκ; στбрк Зогр3Мар1Зогр.лл.1; КПр УЕ;*
 попенение ἐπιμέλεια; μέριμνα попенение ἐπιμέλειαν; попенение μέριμνα (73a): *ρδκ; στбрк Сунр2; ЙоЕШ;*
 постънъ νηστεία (τῆς νηστείας) поетнаго νηστείας (696): *ρδκ; στбрк Саѡ2;*
 потрѣбно χρή потрѣбно χρή (676): *ρδκ; στбрк Евх1; КПр УЕ; КПр АтА2;*
 правило ἰκανός (вм. канѡн?) правило ἰκανόν (!) (73a): *ρδκ; στбрк Сунр1Рул1; КПр АтА3; Сим;*
 правѣдно δίκαιον правѣдно δίκαιον (70a): *ρδκ; στбрк Евх1Клоц1Син1; КПр УЕ; КПр АтА2; КПр АтА3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 прибѣвати περιγίνεσθαι прибѣвати περιγίνεσθαι (716): *ρδκ; στбрк Сунр2; КПр АтА2; ЙоЕШ; Сим;*
 прибѣти περιγίνεσθαι прибѣдемь περιγενοίμεθα (70a): *ρδκ; στбрк Син1Сунр2; КПр АтА2; КПр АтА3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 прибѣтъкъ кέρδος прибѣтокъ кέρδος *ρδκ; στбрк Клоц1Сунр1; КПр УЕ; ЙоЕШ; ЙоЕБ;*
 прилежнѣ προσθήκη (грешен превод?) прилежнѣ προσθήκην (69a): *ρδκ; στбрк Сунр2; КПр АтА3; ЙоЕБ;*
 прилогъ προσθήκη прилогъ προσθήκην (69a): *ρδκ; στбрк Евх1Сунр1; ЙоЕБ; Сим;*
 приобрѣтати κερδαίνειν приобрѣтати κερδαίνειν (696): *ρδκ; στбрк Сунр1; КПр УЕ; ЙоЕШ; Сим;*
 приѣтити περισκοπεῖν приѣцише περισκοπήσαντες (69a): *ρδκ; στбрк Сунр1; КПр УЕ; ЙоЕБ; Сим;*
 прихождение ἔλευσις прихождениа ἐλεύσεώς (696): *ρδκ; στбрк Сунр1; ЙоЕШ;*
 промышлѣние ἐπίτασις промышлѣние ἐπίτασιν (736): *ρδκ; στбрк Евх2Сунр1; КПр УЕ; КПр АтА2; КПр АтА3; ЙоЕШ; Сим;*
 пропасть βάραθρον пропасть βάραθρον (71a): *ρδκ; στбрк Зогр1Ac1Сунр2; КПр УЕ; ЙоЕБ; Сим;*
 проповѣдание κήρυγμα проповѣданиоу κηρύγματι (726): *ρδκ; στбрк Сунр4Ен1; КПр УЕ; КПр АтА2; КПр АтА3; ЙоЕШ; Сим;*
 прѣдѣварити проλαμβάνειν прѣваршиимь проλαβοῦσι (69a): *ρδκ; στбрк Сунр1; КПр УЕ; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 прѣзрѣние ὑπεροψίς прѣзрѣние ὑπεροψίαν (716): *ρδκ; στбрк Клоц1; КПр УЕ;*
 прѣлагати сѧ ἀναδύεσθαι прѣлагати сѧ ἀναδύεσθαι (72a): *ρδκ; στбрк Син1Клоц1Ен1 Сунр1; КПр АтА2; КПр АтА3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
 прѣльстѣникъ ἀπατεών прѣльстѣникомъ ἀπατεώνων (72a): *ρδκ; στбрк Сунр1; ЙоЕШ; Сим;*
 прѣмѣногъ ὑπερβάλλον прѣмногѣки ὑπερβάλλουσαν (68a): *ρδκ; στбрк Сунр2; КПр УЕ; ЙоЕБ; Сим;*
 прѣмѣненіе, -та ἐναλλαγή прѣмѣненіемь ἐναλλαγή (68a): *ρδκ; στбрк Сунр1; ЙоЕШ; Сим;*
 прѣмѣнати ἀπαλλάσσειν прѣмѣнѣеть ἀπαλλαττέτω (716): *ρδκ; στбрк Евх1Сунр1; ЙоЕШ; Сим;*

прѣплавати перαιοῦν прѣплѣвати перαιώσασθαι (68a): ρδк; стбрк Сун1; ЙоЕШ;
 прѣпокоити сѧ διαναπαύειν прѣпокоити сѧ διαναπαύεσθαι (67б): ρдк; стбрк Сунр1;
 прѣтѣщи паратрѣχειν прѣтѣщи паратрѣχειν (69a): ρдк; стбрк Зогр1Мар1Евх1Сунр1;
 КПр УЕ; ЙоЕШ;
 пѣтѣникъ одѣτης пѣтѣники одѣτας (68б): ρдк; стбрк Сунр2; ЙоЕШ; КПр УЕ; Сим;
 пѣтѣшьствие оδοιπορία; πορεία пѣтѣшества оδοιπορίας (68б) пѣтѣшестве πορείαν
 (68a): ρдк; стбрк Сунр1; КПр УЕ; ЙоЕБ;
 раздизати πυροῦν раздизѧж πυροῦμαι (73a): ρдк; стбрк Сун1Сунр3;
 раслабѣти сѧ ἀνιέναι разслабѣти сѧ ἀνιέναι (67б): ρдк; стбрк Сунр4; ЙоЕШ;
 растворѣние κρᾶσις растворѣние κράσεως (68a): ρдк; стбрк Сун1; ЙоЕШ;
 растрѣзовати διακόπτειν растрѣзовет διακόπτεται (73б): ρдк; стбрк Сунр1;
 растлѣти διαφθείρεσθαι разтлѣтъ διαφθείρηται (68a): ρдк; стбрк Сун2; КПр УЕ;
 Сим;
 свѣнѣ χωρίς свѣнѣ χωρίς (73a): ρдк; стбрк Сунр1; КПр Ам3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 сладость ἡδονή сладости ἡδονήν (69б): ρдк; стбрк Сунр3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 слоужитель διάκονος слоужители διάκονοι (72a): ρдк; стбрк Евх1Ен1; КПр УЕ; КПр
 Ам3; ЙоЕБ; Сим;
 слѣньчѣнъ ἥλικος слѣньчѣнѣнѣ ἡλικαῖς (67б): ρдк; стбрк Сунр3; КПр УЕ; ЙоЕШ;
 ЙоЕБ; Сим;
 спѣхъ спουδή спѣхоу спουδῆς (69a): ρдк; стбрк Евх1Сунр1; ЙоЕШ;
 српъ дрепѧнѣ српъ дрепѧнѣн (68a): ρдк; стбрк ЗогрМар1Сунр1; ЙоЕШ; Сим;
 страдание πάθος страдание παθῶν (71б): ρдк; стбрк Сунрб; ЙоЕБ;
 свѣратити трѣлеин свѣратихомъ ἐτρέψαμεν (69б): ρдк; стбрк Сунр9; КПр УЕ; КПр
 Ам2; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 сѣдѣвати (сѧ) δημιουργεῖν; ἐργάζεσθαι сѣдѣвает сѧ δεδημιούργηται (69a); сѣдѣваетъ
 ἐργάζεται (69a): ρдк; стбрк Евх1Ен1; КПр УЕ; КПр Ам3;
 сѣлоуѣати сѧ συμβαίνειν; τυγχάνειν сѣлоуѣаще сѧ συμβαῖνον (67б); сѣлоуѣет сѧ
 τυγχάνει (73a): ρдк; стбрк Сунрб; КПр УЕ; КПр Ам3; Сим;
 сѣлоуѣити сѧ τυγχάνειν сѣлоуѣи сѧ ἔτυχεν (70б): ρдк; стбрк Сунр18; КПр УЕ;
 ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 сѣмръзнѣти πηγῦναι сѣмръзноуѣени πηγνύμενα (68a): ρдк; стбрк Сунр2;
 сѣпадати ἀναπίπτειν сѣпадати ἀναπίπτειν (67б): ρдк; стбрк Сунр1; Сим;
 сѣпроста ἀπλῶς сѣпроста ἀπλῶς (69a): ρдк; стбрк Сунрб; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 сѣринѣти συνωθεῖν сѣринѣвши συνωθήσασα (72a): ρдк; стбрк Сунр1; ЙоЕШ;
 сѣтрѣвити συστέλλειν сѣтрѣвити συστεῖλαι (73б): ρдк; стбрк Евх1; ЙоЕБ;
 сѣщѣнъ (ὁ) ὢν (от εἶμι) сѣщѣни ὄντες (67a): ρдк; стбрк Сунр1; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;
 таже εἶτα таже εἶτα (70a): ρдк; стбрк Сунр8; КПр УЕ; КПр Ам2; КПр Ам3;
 ЙоЕШ; ЙоЕБ;
 тврѣдость ἀσφάλεια тврѣдостѣна ἀσφαλείας (68a): ρдк; стбрк Сунр2; КПр Ам2; КПр
 Ам3;
 тришьди, трици/трижди τρίς трици τρίς (72б): ρдк; стбрк Сунр2; ЙоЕШ; Сим;
 оуѣниствиеνъ φωνικός оуѣниствиеνѣнѣ φωνικῆν (71б): ρдк; стбрк Сунр1; КПр УЕ;
 оуѣѣгнѣти διαδραμεῖν (от διατρέχειν) ѡѣѣгнѣти διαδραμεῖν (68б): ρдк; стбрк Сунр1;
 оуѣѣдѣние ἐπίγνωσις оуѣѣдѣние ἐπίγνωσιν (73б): ρдк; стбрк Сунр4; ЙоЕШ; ЙоЕБ;
 Сим;

ογκοριζна κατάγνωσις ογκοριζна κατάγνωσις (70a): *ρδκ; стбрк Клоц1Супр1; ЙоЕБ;*
ογκοριζна εὐτελής ογκοριζна εὐτελής (73б): *ρδκ; стбрк Супр4;*
ογправлати οἰκονομεῖν ογправлѣти οἰκονομεῖν (69a): *ρδκ; стбрк Супр2; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
ογрьдне προθυμία ογрьднешь προθυμία (67б): *ρδκ; стбрк Супр5; Сим;*
οгтварь κατάστασις οгтварь κατάστασιν (67б): *ρδκ; стбрк Супр6; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
οгънѣние ἐπίταγμα ὄгънѣние ἐπίταγμα (68б): *ρδκ; стбрк Син1Супр2; КПр УЕ; КПр Ата2; ЙоЕБ;*
χογльникъ βλάσφημος χογльника βλάσφημος (72a): *ρδκ; стбрк Супр3; Сим;*
хытрь ἐπιτήδειος; ἄριστος хытра ἐπιτήδειος (68б); хытра ἀρίστη (71a): *ρδκ; стбрк Супр1; КПр УЕ; ЙоЕШ; Сим;*
хждожество ἐπιτήδευμα хждожество ἐπιτήδευμα (73б): *ρδκ; стбрк Евх2Рил1; ЙоЕШ; Сим;*
югвьствие αἰσθητήριον; αἴσθησις югвьствия αἰσθητήρια (67б); югвьствиомъ αἰσθήσεσι (67б): *ρδκ; стбрк Евх1; КПр УЕ; ЙоЕШ; ЙоЕБ;*
югвьство αἴσθησις югвьства αἰσθήσεις (67б): *ρδκ; стбрк Супр3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим;*
члстѣ 'постоянен, чест' συνεχής члстаго συνεχодс (69б): *ρδκ; стбрк КлоцСупр1; КПр Ата2; КПр Ата3; ЙоЕШ; ЙоЕБ; Сим.*

✉ *Проф. д-р Мария Спасова*
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
кв. Света гора, ул. „Теодосий Търновски“ № 2
5003 Велико Търново, България

✉ *Prof. Mariya Spasova, PhD*
University of Veliko Tarnovo St. Cyril and St. Methodius
Sveta Gora Residential Area, 2 Teodsiy Tarnovski Str.
5003 Veliko Tarnovo, Bulgaria

Публикувано: 30 юни 2020